

Est. A - 14583

Itämerenmaakuntien Venäläistytämisyritys

1886—1906

Kirjoittanut Maanpakolainen

Helſingissä
Kustannus-
Osakeyhtiö
Otava - - - -

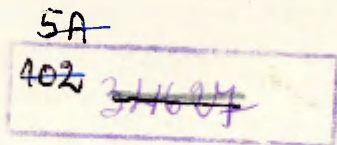
pd
PROF. J. MARK

Itämerenmaakuntien
Venäläistyttämisyritys

Vuosina 1886 — 1906

Kirjoittanut

Maanpakolainen

Helsingissä
Kustannusosakeyhtiö Otava

Est. A

Tartu Üliõige
Raamatukogu

32648

Tampereella 1908,
Tampereen Sanomain Osakeyhtiön kirjapainossa.

I. Alkusana.

Vuosisatojen halki on Itämerenmaakuntia pidetty saksalaisten maana, sillä saksalaiset paronit ovat niissä aina pysyneet maanomistajina, vaikkakin Tanskan, Puolan, Ruotsin ja Venäjän valtakunnat kukin vuorostaan ovat valloittaneet ne itselleen.

Maan varsinaiset asukkaat, jotka 600 vuotta olivat saksalaisten orjina, eivät kuitenkaan ruvenneet puhumaan saksan kieltä. Aikaisemmin oli Itämerenmaakunnissa kolme eri kansallisuutta: pohjoisessa virolaiset, jotka silloin olivat varsin lähellä suomalaisia, kaakkoisessa lättiläiset, keskellä, s. o. suurimmassa osassa Liivinmaata ja Kuurinmaata, liiviläiset.

Viimemainitut eivät tottuneet orjuuteen, vaan kapinoivat alituisesti. Siitä syystä miehet mestattiin, vaimot ja lapset jaettiin lättiläiskyliin, missä heidän täytyi oppia lätin kieltä. Ainoastaan kahdella paikkakunnalla liiviläiset säilyttivät kansallisuutensa kauemmin: Liivinmaan Sa-

latsissa (Salis), missä viimeinen liiviläinen kuoli v. 1868, ja Kuurinmaan Dondangenissa ja Poppenissa, missä heitä on vielä nytkin.

Viron ja lätin kansallisuuksia eivät saksalaiset koettaneet hävittää, sillä ensinnäkin alkukasukkaat kelpasivat orjiksi, toiseksi huomattiin sen seikan, etteivät orjat puhuneet herrainsa kieltä, lisäävän viimemainittujen kunniaa. Orjilla täytyi olla oma orjankielensä.

Sellainen katsantokanta vallitsi vielä silloinkin, kun Itämerenmaakuntien talonpojat jo olivat virallisesti vapaita. Saksan kielen taito oli talonpojillekin hyödyllinen, mutta paronit eivät huolehtineet sen edistämisestä. Siitä syystä ovatkin viron kansan herättäjät ja johtajat Hurt, Jakobson ja Grenzstein, jotka vastustivat virolaisten saksalaistumista, kaikki kolme itse kirjottaneet saksan kielen oppikirjoja, jollaisia eivät saksalaiset olleet viitsineet toimittaa.

Vasta silloin kun huhut alkoivat kertoa, että hallituksen käskystä venäjän kieli kaikkialla otetaan pakollisesti käytäntöön, paronit ja pastorit yht'äkkiä tahtoivat korjata laiminlyöntinsä. Mutta nyt oli saksalaistuttaminen liian myöhäistä. Taloudellisista syistä olivat paronien ja talonpoikien välit kärjistyneet. Alkoipa saksan kielikin jo käydä vihatuksi. Ja kun vuodesta

1886 alkaen aikaisemmin ennustettu venäläistyttämisyritys alkoi, niin ei sen ohella saksan kielellä ollut sijaa.

Kaksikymmentä vuotta kestänyt venäläistyttämisyritys on aikaansaanut virolaisille ja lättiläisille lukemattomia vaikeuksia ja kärsimyksiä. Mutta se hyöty on siitä ollut, ettei Itämerenmaakunnissa nyt enää ole pelkoa saksalaistuttamisesta eikä paikallinen väestö enää pidä venäjän kielen taitoa kaiken hyvän lähteenä.

II. Venäläistyttämisen mahdollisuudet.

Venäläistyttämisen alullaan ollessa täytyi jokaisen Itämerenmaakunnissa tunnustaa, että hallituksen toimenpiteillä oli erinomainen menestys. Virolaiset näkivät, kuinka he, joskin virallisesti olivat olleet neljäkymmentä vuotta aikaisemmin kuin venäläiset vapaiksi julistettuina, itse tosiasiallisesti kuitenkin olivat enemmän tilanomistajain vaikutuksen alaisia kuin viimemainitut. Paronit saivat rankaisematta kiertää tai jättää suorastaan noudattamatta sellaisia hallituksen määräyksiä, jotka oli annettu virolais-

ten hyväksi. Syyksi siihen katsottiin, että virolaiset ovat hallitsijalle vieraita, he kun eivät ymmärrä keisarin kieltä, ja sentähden luultiin, että virolaisten kohtalo heti parantuisi, kunhan vaan ryhtyvät oppimaan venäjän kieltä.

Paitsi sitä tuli venäjän kielen taito yhä tarpeellisemmaksi. Uuden asevelvollisuuslain mukaan meni virolaisia joka vuosi 2500—4000 miestä sotapalvelukseen ja nämä kaikki näkivät, kuinka hyvä olisi ollut, että aikaisemmin olisi tutustunut tuohon kieleen. Muutkin nuoret miehet tahtoivat oppia venettä. Kotiseudulla ei ollut muuta ansiotyötä saatavana kuin moisioitten renginpaikkoja, ja läheisissä Venäjän lääneissä kyllä suosittiin ahkeria virolaisia, mutta heidän kielensä oli esteenä. Kymmenettuhannet virolaiset ovat täysi-ikäisinä oppineet venäjän kieltä ja siirtyneet Venäjän kaupunkiin ja tehtaisiin. Venäjän kielen oppikirjat, joita Virossa on muutamia painettu, menivät hyvin kaupaksi.

Saksalaiset olivat vuonna 1886, kun ensimmäiset venäläistytämisen käskyt julkaistiin, sitä mieltä, että viron ja lätin kielet kerrassaan ovat lopussa. Sillä ei tarvinnut muka muuta kuin antaa kansalle lupa ja mahdollisuus »valtakunnankielen» oppimiseen, niin tuleva sukupolvi

ei olisi enää puhunut isien kieltä. Ja etteivät venäläiset itse tulisi venäläistymistä häiritsemään, siitä saattoi olla varma.

Sen vuoksi saksalaiset sanomalehdet kirjoittivat paljon siitä, kuinka virolaisten ja lättäläisten tulisi olla paroneille ja pastoreille kiitollisia siitä, etteivät nämä olleet aikoinaan talonpoikia saksalaistuttaneet. Sivistyneille virolaisille saksalaiset aina puhuivat venäläistymisen vaarasta ja kehoittivat heitä vastustamaan sitä yhteisin voimin.

Mutta aluksi saksalaisille naurettiin. Neuvoa, jonka kansan nylkyrit antoivat, ei kukaan ottanut varteen.

Venäläistyttämisen käskyjä kansa tervehti ilomielin, vaikka olisi luullut niiden olleen omiansa kansaa ärsyttämään. Yksi niistä m. m. sisälsi, että talonpoikien oli kerättävä rahoja ison venäläisen pääkirkon rakentamiseksi Tallinnaan. Keräyslistoja jaettiin jokaiselle kunnallishallitukselle, vaikkei useimmissakaan kunnissa asunut ainoatakaan oikeauskoista. Mutta luterilaiset virolaiset tahtoivat kuuliaisuudellaan voittaa viranomaisten luottamusta, ja rahaa saapui joka kunnasta Tallinnan rakennuskomitealle. Luultiin että se raha kantaa hyviä korjoja tuottamalla ennen kielletyitä oikeuksia

kansalle ja lähentämällä hyljättyä kansaa hallitsijaan.

Muut käskyt koskivat kansakouluja, kunnallishallituksia ja kaikkia virkapaikkoja, joihin venäjän kieli nyt oli otettava viralliseksi kieleksi.

Jos jotain toista kieltä, esimerkiksi saksaa, vaikka sitä enemmän osattiinkin, olisi noin pakollisesti tyrkytetty kansalle, niin käskyt olisivat herättäneet tyytymättömyyttä. Mutta nyt ei välitetty vaikeuksista, joita pakkokäskyt synnyttivät; kaikki olivat tyytyväisiä.

Tietysti venäläistyminen olisi niin ollen vaitunut enemmän aikaa, jos »valtakunnankielen» oppiminen olisi jätetty kansan omaksi asiaksi hallituksen itsensä siihen puuttumatta, mutta se olisi aikoinaan varmasti toteutunut. Että kuitenkin saavutettiin päinvastainen tulos, siihen oli syynä venäläisten virkamiesten huolimattomuus, ylpeys ja lukuisat rikokset.

Viron kansa, joka ennen oli odottanut venäläiseltä taholta apua vanhoja vihollisiaan saksalaisia paroneita vastaan, tuli kahdenkymmenen vuoden kuluessa kokonaan toisiin ajatuksiin. Ja kun kansa huomasi, ettei sillä ollutkaan sortoa vastaan mitään apua venäjän kielen taidostaan, niin tuli »valtakunnankieli» lopulta vihatuksi,

sillä se oli vain kärsimyksiä aikaan saanut eikä minkäänlaisia parannuksia.

Korkeissa hallituspiireissä kyllä ajettiin Itämerenmaakuntien venäläistyttämistä johdonmukaisesti, sitä todistavat lukuisat kiertokirjeet ja määräykset joka alalla. Nämä kiertokirjeet täytyi jäljentää jokaisessa kunnantalossa ja lähettää alkuperäiset seuraavaan kuntaan. Mutta sitä edemmäksi venäläistyttäminen ei päässyt edistymään.

III. Venäläistyttäminen rautateillä, postitoimistoissa y. m.

Virkamiehet näyttivät luulevan, ettei maan venäläistymiseen muuta tarvinnut kuin pitää venäjänkielisiä kirjoituksia näkyvissä. Niin poistettiin kuvernörien käskystä kaupungeissa saksan-, viron- ja lätinkieliset katukilvet ja niiden sijaan pantiin venäjänkieliset. Jos nimet olisi vain merkitty venäläisillä kirjaimilla, niin muutos ei olisi synnyttänyt paheksumista, mutta virkamiehet käänsivät katujen nimet venäjäksi ja niiden sijaan, mitkä olivat vaikeat kääntää,

keksittiin uusia venäläisiä nimiä. Sellaisina ei ollut nimitauluista kenellekään enää hyötyä.

Talonpojille annettiin käsky muuttaa kaikki viittapatsaat ja rajapylväät maanteillä venäjänkielisiksi ja poistaa muunkieliset kirjaimet. Kun virkamiehet eivät itse viitsineet toimittaa nimien kääntämistä, niin kylänvanhimpien täytyi ottaa vanhoja sotamiehiä avukseen. Ukot tulkitsivat kykynsä mukaan ja maalarit etsivät kirjaimia venäjänkielen oppikirjoista. Niin venäläistytettiin maanteitten vierit semmoiseksi, että venäjää taitava matkustaja sai koko matkansa nauraa. Isoja ja pieniä kirjaimia oli aivan sekaisin, tunnettu loppukirjain puuttui tai oli väärällä paikalla ja tulkitut nimet tulivat usein niin rumiksi, että venäläisen täytyi kääntää silmänsä patsaasta pois. Uudet polisimiehet, jotka kävivät venäläistyttämistä tarkastamassa, olivat ihan tyytyväisiä ja sanoivat tulkitsemista hyväksi aluksi.

Sen lisäksi kiinitettiin kylissä joka mökin seinään taulu, missä rääkätyllä venäjällä tehtiin selkoa mökin asukkaista. Ja kun vielä kapakkain, puotien ja liikemiesten kyltit oli muutettu venäjänkielisiksi, niin oli koko maa ulkonäöltään venäläistynyt.

Rautateillä olivat aikaisemmin nimitaulut

kolmikielisiä. Nyt jäi venäjän kieli yksinään. Rautatien palvelijat saivat käskyn, etteivät missään tapauksessa saa puhua muuta kieltä kuin venettä. Ja vielä enemmän: heillä ei ollut lupaa ymmärtää muita kieliä. Jos joku ihminen rautatien palvelijalta jotain kysyi viroksi, niin ei hän saanut edes vastata venäjäksiäkään, vaan hänen täytyi sanoa: ne ponimau!, vaikka hän kyllä hyvin ymmärsi kysymyksen.

Lukemattomia erehdyksiä tapahtui sen johdosta rautateilla. Kun Venäjällä piletien tarkastusta ei toimiteta joka aseman välillä, vaan otetaan ne usein jo kolme asemata määräraikka aikaisemmin pois, niin sattui monesti, että ihmiset olivat joko poistuneet ennen määräraikka junasta taikka matkustaneet kauemmas. Viimeksi mainitussa tapauksessa he olivat pahimmassa pulassa, sillä heiltä vaadittiin sakkoa huuutamalla: davai dengi! Jos matkustaja ei heti antanut rahakukkaroon virkamiehille, niin santarmi teki pöytäkirjan ja niskoittelija sai oikeudessa tehdä selkoa vastustamisestaan, oltuaan ensiksi kopissa, kunnes saatiin selko hänen personastaan. Jos maksoi sakon ja pyysi selitystä siitä, mihin oli joutunut, niin oli ainoana vastauksena: ne ponimau!

Rautatien vaatimukseen kuitenkin pian totut-

tiin, sillä ihmiset eivät enää luottaneet virkamiehiin, vaan pyysivät selitystä venäjätä taitavilta matkustajilta, joita aina oli asemilla ja junissa. Vaikeampi oli asianlaita postitoimistoissa. Sielläkin tulivat virkamiehet muille ihmisille paitsi venäläisille yhtäkkiä mykiksi. Virkamies istui pöydän takana, postimerkkikasa edessään, mutta hän ei nähnyt eikä kuullut ihmisiä, jotka hänelle tarjosivat rahaa ja pyysivät merkkejä. Jos joku koski hänen kättään, niin tuli vastaukseksi: ne ponimau!

Mykkää virkamiestä ei liikuttanut vironkielinen nöyrä pyyntö eikä saksankielinen kirous.

Sekä virolaisten että saksalaisten, jotka eivät ymmärtäneet venettä tai eivät tahtoneet suorittaa asioitaan sillä kielellä, täytyi kääntyä tulkitsijain puoleen, jotka hyväntahtoisesti rupesivat asiamiehiksi. Ne olivat kaduilta tulleita juomareita ja kerjäläisiä, jotka hyvin puhuivat venettä ja ymmärsivät myös muita Itämerenmaakuntien kieliä.

Pienemmissä asioissa asiamiehet olivat rehellisiä, s. o. he ottivat esim. 3 kopekan postimerkistä 5 kopekkaa, 7 kopekan merkistä 10 kopekkaa j. n. e., mihin ihmiset suostuivat, mutta isommissa asioimisissa tapahtui paljon petoksia. Jos esim. asiamies kuittasi toisen rahakirjettä,

niin tapahtui joskus, että hän otti rahakirjeen itselleen ja lähti omaan matkaansa. Oikea omistaja sai sanoa, mitä vaan tahtoi, ei kukaan ymmärtänyt häntä, ei kukaan koskenut ryöväriin. Jos hän kirkui kovin, niin postitoimiston pihamies heitti hänet lopuksi ovesta ulos.

Kaduillakaan ei vahingonalaisella ollut apua saatavana, sillä polisimiehetkin vastasivat vain: ne ponimau! Polisimiehet olivatkin oikeita venäläisiä, sillä kansankieltä taitava miehistö oli erotettu tai sijoitettu niin että lättiläiset tulivat Viron ja virolaiset Lätin seuduille.

Polisimiehistön venäläistyttäminen aiheutti useita julkisia ryöstöjä. Venäjältä siirtyi joukottain taskuvarkaita ja muita petkuttajia Viron kaupunkeihin, missä he häiritsemättä saivat varastaa ja ryöstää. Usein tapahtui, että jos joku alkoi huutaa apua, kun häneltä oli ryöstetty kukkaro tai kello, niin ryöväri-venäläinen tarttui häneen ja kutsui polisimiehiä avuksi »varasta viemään koppiin». Ryöväriin saattamana passitettiin vahingonalainen polisikoppiin, mistä hänet kyllä seuraavana aamuna tulkin tultua saapuville vapautettiin, kun ryöväri, joka ei ollut sanonut oikeata nimeään, ei välittänyt enää kanteestaan, sillä hänellä oli jo uusia juttuja tekeillä.

Postivirkamiesten täydellinen mykkyys kesti vain kaksi vuotta. Sitten he alkoivat antaa venäjänkielisiä vastauksia, jos vaan ymmärsivät kysymyksen. Ja vielä myöhemmin puhuivat he selvästi kysyjän kieltä, jos hän vain antoi 5 tai 10 kopekkaa »tsaiuraha». Venäläistytämiskäskyn piti tulla niinkuin muidenkin määräysten vain virkamiehille hyödyksi, ei tarkoitetun asian toteuttamiseksi. Rautatienpalvelijat ja polisimiehet pysyivät aina umpivenäläisinä, sillä heillä on enemmän työtä ja vähemmän aikaa oppiakseen puhumaan kansankieltä.

IV. Koulut.

Pääpaino venäläistytämisyrytyksessä pantiin tietysti kouluihin. Kouluista oli koko yrityksen menestys riippuva, sen käsittivät venäläiset virkamiehetkin.

Tartun yliopisto muutettiin vähitellen venäjänkieliseksi, mutta keskikouluissa, s. o. gymnasioissa ja realikouluissa muutos tapahtui kerrallaan, sillä niihin oli opettajia Venäjältä kyllä saatavina.

Melkein joka kaupungissa oli ennen gymnasiumin neljää alempaa luokkaa vastaava n. s. piirikoulu, minkä opetuskieli oli saksa. Nuo koulut, mitkä lopuksi olivat saksalaistuttamisen tukia, tulivat kaikki suljetuiksi ja niiden sijaan perustettiin alempiarvoisia venäjänkielisiä n. s. kaupunginkouluja. Opettajaseminarienkin piti tulla venäjänkieliseksi. Ja niin tapahtuikin parissa seminarissa, joita valtion varoilla ylläpidettiin. Muut, joitten kustannukset suoritettiin kuvernementtien maakassoista, tulivat suljetuiksi, sillä tilanomistajat, jotka hallitsevat näitä kassoja, vaikka talonpojat maksavat niihin enemmän, eivät enää välittäneet seminaarien kustannuksista.

Samoin tulivat suljetuiksi Vironmaan kuvernementissa melkein kaikki korkeammat kansakoulut, n. s. pitäjäkoulut, sillä nekin saivat avustusta tilanomistajilta, jotka sen avustuksen johdosta myös olivat yksinään koulujen haltijoita. Liivinmaan kuvernementissa on jo vanhoista ajoista maapalstoja lukkarien ja pitäjän koulunopettajien yhteisinä tulolähteinä. Peläten että nuo maapalstat otetaan venäjänkielisille kouluille paronit siellä suostuivat pitäjäkoulujen säilyttämiseen, ja niin luterinuskoiset lukkarit tulivat venäläistyttämiskoulujen opettajiksi. Luk-

karit pääsivät pulasta siten, että opettivat vain uskontoa, minkä opetus sai tapahtua äidinkielellä; kaikkia muita aineita opettivat heidän »apulaisensa», s. o. varsinaiset opettajat venäjäksi. Mutta kun saksalaismielinen lukkari oli koulun johtajana, eivät oppilaat tulleet venäläismielisiksi, vaikka he oppivatkin venettä puhumaan.

Sen huomattuaan Viron paronit ymmärsivät, kuinka paha erehdys heidän kannaltaan oli ollut pitäjäkoulujen sulkeminen. Myöhemmin he aina tahtoivatkin avata näitä kouluja uudestaan, mutta virkamiesten taholta tehtiin avaamisedot vaikeiksi: vaadittiin että koulun perustajat takauksena tallettavat pankkiin sellaisen summan rahaa, minkä korot vastaavat koulun menoja, ettei oikeudenkäynnillä saa vaatia koulumaksuja, joita talonpojat ensiksi lupaavat, mutta sitten kieltävät, y. m.

Pitäjäkoulujen sijasta perustettiin virkamiesten johdolla n. s. »kansanvalistusministeriön mallikouluja». Nuo olivat tavallisia kunnankouluja, joiden opetuskielenä on venäjä, mutta opettaja ei ole kunnan valittava, vaan hänet nimittää venäläinen kouluvirkamies. Muutamat kunnat perustivat siitä syystä mallikouluja, että niille annettiin erityisesti kruunun

apua noin parituhatta ruplaa vuodessa. Kruunun apu ei ollut kuitenkaan kunnalle hyödyksi, sillä nyt täytyi sulkea vanha kunnankoulu ja rakentaa mallikoululle mallikelpoinen komea talo. Mallikoulun opettajan palkka oli kolme kertaa isompi kunnankoulun opettajan palkkaa. Tietysti ei kruunun apuraha, mitä joka vuosi uudestaan tuli anoa, riittänyt kaikkiin menoihin ja kunnan koulumaksut nousivat entistä isommiksi. Sentähden ei tullutkaan mallikoulujen luku kuvernementissa suureksi. Mutta ne kunnat, jotka kerran olivat mallikoulun perustaneet, eivät enää saaneet sen lakkauttamiseen lupaa.

Tavallisetkin kunnankoulut tulivat kerrallaan venäjänkielisiksi. Mutta ennenkuin kerroin niiden opetustoiminnasta, täytyy kertoa muutamia sanoja venäläistyttämisen-virkamiehistä.

Ennen oli kansakouluilla neliasteinen hallitus: kunnan, pitäjän, piirikunnan ja kuvernementin kouluneuvostot. Kolmessa viimeksi mainitussa olivat paronit ja pastorit jäseninä. Noita kouluneuvostoja ei nimenomaan lakkautettu, mutta niiden tehtävät joutuivat venäläistyttämisen-virkamiesten käsiin. Virkamiehistä oli kouluja lähimpänä kansakoulujentarkastaja, korkeimpana kansakoulujentirehtöri. Ensimmäini-

tun tehtävänä oli tarkastaa kouluja ja tehdä niistä tilastoja, viimemainitun vaan lähettää noita tilastoja vielä korkeampiin paikkoihin. Kun kuvernementissa oli alussa yksi tarkastaja ja yksi tirehtöri, niin oli ensinmainitulla paljon työtä, viimemainitulla ei mitään. Tarkastajan palkka oli 2000 ruplaa vuodessa, tirehtöriin kaksi kertaa enemmän.

Mutta tarkastajat olivat viisaita miehiä. He ymmärsivät itse palkkaansa lisätä, niin että tirehtöriin palkka oli siihen verraten mitätön. Kun oli mahdotonta käydä kaikkia kouluja tarkastamassa, niin he eivät rasittaneetkaan itseänsä käynneillä, vaan matkustivat ainoastaan silloin kaupungista ulos, kun oli uusien koulujen vihkimisjuhlia. Muuten tyytyivät opettajien antamiin tilastoihin. Mutta sen sijaan tarkastajat alkoivat myöä parempia opettajapaikkoja enintarjoaville ja erottaa saksalaisten vihaamia opettajia sovitusta maksusta. Siten tulivat etevimmät opettajat, joihin paronit eivät kylliksi luottaneet, erotetuiksi, mutta ihan kehoja ja rikoksellisiakin henkilöitä pysyi virassaan, kun paronit eivät suostuneet maksamaan vaadittua summaa. Tuottavimpana tulolähteenä tarkastajilla oli kuitenkin sotapalveluksesta vapauttamis-todistusten myönti.

Kansakoulunopettajat ovat lain mukaan vapautetut sotapalveluksesta, jos he 21—27 ikävuosina ovat virassa. Ehdottomasti vapautettuja ovat kruunun seminarien läpikäyneet miehet, vaikka heiltäkin vaaditaan kuutena vuonna virassa pysymistä. Kaikkien muiden, ja heitä oli suuri enemmistö, täytyi asevelvollisuuslautakunnalle esittää kansakoulujentarkastajan todistus opettajavirkaan vahvistamisesta. Nuoret miehet, jotka 18—20 ikävuosina kyllä kelpasivat opettajiksi, otettiin 21 vuotisina sotapalvelukseen, sillä tarkastaja ei antanut heille muka kehnoutensa tähden todistuksia. Se kehnous hävisi kuitenkin heti, kun todistuksen anoja anomuskirjeensä oheen liitti tarkastajalle summan rahaa. Pienin summa, mihin tarkastajat suostuivat, oli 50 ruplaa vuodessa. Ja kun jokainen tarvitsi 6 vuotta peräkkäin todistusta, niin tuli sotapalveluksesta vapauttaminen maksamaan nuorelle miehelle vähintään 300 ruplaa. Se ei ollut liian kallista verraten sotapalveluksen vaivoihin. Ja kun kansalle oli siitä hyötyä, ei kukaan nostanut kannetta, vaikka todistuksien myöntiä harjoitettiin ihan julkisesti.

Tarkastajat eivät kuitenkaan halveksineet pienempiäkään tulolähteitä. Niistä olkoon mainittu koulukirjojen kustantaminen ja levittä-

minen. Niinpä kirjoitti tarkastaja Poska venäjän kielen oppikirjoja ja pakotti niitä ottamaan käytäntöön, vaikka ne olivatkin ihan kelpaamattomia sekä tieteelliseltä että venäläistyttämisen kannalta katsoen. Mutta Poska ansaitsi kirjoistaan hyviä rahoja.

Vieraitten kustantajien kirjoista otettiin tietysti myöskin semmoisia, joista maksettiin enemmän »provisionia». Tämä aiheutti sen, että virolaisen koulupojan kirjavarasto oli ihan kirjava: oli semmoisia, mitkä olivat aakkosten oppijoillekin helppoja, ja semmoisia, mitkä olivat lukiolaisillekin vaikeita. Mutta venäjänkieltä tuntemattoman 10-vuotisen pienokaisen piti niiden avulla tulla venäläistytetyksi.

Hallitukselta saivat tarkastajat isomman summan rahaa jaettavaksi lahjoituksina ahkerimmille opettajille. Mutta kuinka tarkastaja voi tuntea ahkerimmat opettajat? Hänen piirissään oli enemmän kuin 500 opettajaa, eikä hän ollut kymmenettä osaakaan kouluista tarkastanut. Niin pysyikin tarkastaja odottavalla kannalla, kunnes asia itsestään tulisi ratkaistuksi. Ja se tulikin.

Opettajat, jotka tiesivät koulunsa olevan muita paremmassa kunnossa, menivät tarkastajaa pyytämään tarkastusmatkalle. Tarkastaja

vastasi, että hän kyllä uskoo heidän kouluissaan vallitsevan hyvän järjestyksen, mutta hänen tietäkseen lienee vielä muita parempia.

Sen viittauksen ymmärsivät muutamat opettajat, vaikkeivät olleetkaan ahkerimpia. He menivät vuorostaan tarkastajan luo ja sanoivat: Meidän koulujen tila on paras, mutta emme uskalla rasittaa tarkastajaa kutsumalla niitä tarkastamaan. Todistukseksi siitä, että olemme teidän korkeasukuisuutenne kuuliaisista palvelijoita, lahjoitamme kruunun palkinnot, jos niitä meille määrätään, takaisin teidän korkeasukuisuutenne käytettäväksi ja itse tyydymme palkitun opettajan nimeen.

Ehdotus miellytti tarkastajia. Pian ilmoitettiin kuvernementin virallisessa lehdessä, kutka kansakoulunopettajat olivat saaneet palkintoja 35—50 ruplaa, vaikk'eivät opettajat olleet nähneet kopekkatakaan eikä tarkastaja ainoatakaan oppilasta palkituista kouluista.

Virolaisen kansakoulunopettajan lainmukainen palkanmäärä on aina alhainen: 100—150 ruplaa vuodessa riippuen kunnan henkiluvusta. Ainoastaan sotapalveluksen pelosta ovat opettajain paikat tulleet täytetyiksi. Kuitenkin osasivat muutamat opettajat itse lisätä tulojaan. Palkkaa maksetaan harvoin rahassa, sen sijaan

on opettajalla pieni tila viljeltävänä. Ja jos opettaja oli taitava maanviljelijä ja puutarhuri sekä pysyi samalla paikalla kauemman aikaa, niin hän sai elatuksensa.

Niitä vanhempia opettajia, jotka eivät tahtoneet luopua tiloistaan, tarkastajat panivat itselleen arentia maksamaan. Se tapahtui niin, että tarkastajat pakottivat opettajia joka kesä- ja heinäkuun ajan osaaottamaan venäjän kielen kursseihin kaupungissa. Kurssilaisen täytyi maksaa sisäänkirjoituksesta 5—10 ruplaa, elää kaksi kuukautta kaupungissa omilla varoillaan ja palkata muita työntekijöiksi kotona. Osanotto kävi opettajan vuosipalkkaa kalliimmaksi ja pahimmassa pulassa opettajat tarjosivat tarkastajalle rahaa, päästäkseen sen avulla kurssipakosta. Se auttoi helposti ja niin maanviljelijä-opettajat maksoivat tarkastajalle joka vuosi »kurssiarentia» sekä rahassa että puutarhatuotteissaan.

Kansakoulunopettajain venäjän kielen taidon kohottamiseksi panivat, niinkuin sanottiin, tarkastajat virallisesti toimeen joka kesä kurssija ja kurssien kulunkeina ottivat kruunulta vastaan tarpeelliset rahat. Mutta mihin ne rahat kulutettiin, on vaikea tietää. Kurssipaikkana oli tavallisesti kaupungin koulutalo maksutto-

masti, kurssilaisten opettajina toimivat kaupunginkoulun sekä mallikoulujen opettajat maksuttomasti, kurseilla olevat kansakoulunopettajat eivät saaneet mitään ilmaiseksi, vaan maksoivat itse 5—10 rpl. vuodessa, mikä kruunun rahan kanssa meni teille tietämättämille.

Opetus kurseilla oli nollan arvoinen. Kesäkuumalla ei ollut työn halua ei oppilailla eikä luennoitsijoilla, kaikkien ajatukset viipyivät kotona. Jos olisi pidetty luentoja edes kasvatustopista, olisi siitä kyllä hyötyä ollut, mutta niin ei tapahtunut, vaan sen sijaan selitettiin ja näytettiin, kuinka opettajan täytyy pitää huolta siitä että kyläkoululapset sen verran oman kielen sanoja unohtavat minkä verran he venäjän sanoja oppivat. Se oli ainoana puheenaineena koko kurssin ajan. Kurssilaiset tietysti eivät ottaneet sitä katsantokantaa omakseen. Mutta kun mahdotonta oli puhua sitä vastaan, niin jokainen toisti kyselyllä vaan luennoitsijan sananparsia ja meni yhtä järkevänä tai tyhmänä kotiin kuin hän sieltä oli tullutkin.

Kun kurssilaiset ikävästä tulivat aivan nolonnäköisiksi, niin heille opetettiin virkistykseksi venäjänkielisiä »hauskoja» lauluja. Onneksi ovat Venäjän kansanlaulut rutenin- tai vähävenäjänkielisiä eivätkä vanhemmat kurssilaiset

niitä siitä syystä ymmärtäneet. Niiden, jotka laulujen merkityksen ymmärsivät, piti aina punastua: lauloivathan he semmoisia ilettäviä tuumuuksia, joista itse olivat tottuneet oppilaitaan kurittamaan. Yleisesti käytännössä oli laulu kahdesta kasakasta, jotka olivat vaihtaneet vaimon ja tupakkapiipun ja sitten käyttivät vierasta vaimoa ja vierasta piippua. Virolaisille kurssilaisille laulut eivät tuottaneet mitään hupia, mutta inspehtori ja tirehtöri, jotka kävivät lauluja kuuntelemassa, nauroivat niin että vatsansa töyssyivät.

Venäläisten kouluvirkamiesten siveellinen katsantokanta oli kerrassaan toinen kuin virolaisten. Esimerkiksi olkoon kerrottu seuraava tapaus Tallinnan piiristä. Eräs opettaja valitti tarkastajalle, että kunnan koulunvanhin oli häntä parjannut sanoen hänen elävän luvattomassa yhteydessä kylän vaimojen kanssa, ja kysyi, missä hänen tulee nostaa kanne. — »Oletkos vielä poikamies?» kysyi tarkastaja. — »Kyllä», oli opettajan vastaus. — »Niin ollen ei sinun tulekaan nostaa kannetta, vaan täytyy niin elää kuin koulunvanhin on sanonut. Siinä ei ole mitään rikosta eikä parjausta», selitti tarkastaja asiallisesti.

V. Venäjänkielinen opetus.

Kun virolaisten kansakoulut olivat julistetut venäjänkielisiksi, niin joka opettaja tuumi itseksensä, kuinka hän voisi saada lapsensa venäjätä ymmärtämään. Lain mukaan lasten täytyi jo ennen olla venäjänkielisiä, sillä kouluissa ei pitänyt enää opettaa kieltä, vaan antaa tietoja venäjän kielellä. Muutenhan ei riittänyt kuusi opetustuntia päivässä. Opettaja puhui koko päivän lasten kanssa venettä. Niin tekivät kuitenkin vain nuoremmat opettajat; vanhemmat odottivat tarkastajalta mahdottoman vaatimuksen selitystä ja aluksi opettivat vanhan tavan mukaan viron kielellä. Siten oli kouluja, joissa ensimmäisenä kymmenenä vuotena ei pantu toimeen mitään venäläistyttämistä, kun tarkastaja ei ollut niissä käynyt. Kun semmoinen koulu sitten löydettiin, opettaja erotettiin heti virastaan, mutta muuta rangaistusta ei tullut.

Entiset venäjän kielen oppikirjat, joissa viron kielen avulla selitettiin venäjän kieltä, poistettiin kaikki ja sijaan otettiin umpivenäläisiä kirjoja. Kuitenkin kirjoitti tarkastaja Poska oppikirjansa vielä tulkitsemismetodilla ja rääkätyllä viron kielellä. Poskan kirjat, mitkä olivat käytännössä neljä vuotta, olivat siitä merkilliset, että

yksityiset sanat parissa paikassa viroksi satunnaisesti synnyttivät ihan hävyttömiä lauseita, jotka olivat niin yleisesti tunnettuja, että valttomimmat pojat aina ottivat esille niitä paikkoja ja nauroivat viekkaasti, jos opettaja ei huomannut niitä varoa.

Poskan kirjan jälkeen otettiin käytäntöön Volperin kirja. Se on kuvilla varustettu hyvä lukukirja venäläisille lapsille, mutta venäjän kielen oppikirjana ei sillä ole paljon arvoa. Kaikki, mitä nähdään lukuisissa kuvissa, on samalla myös kirjaimilla sanottu, mutta ei erikseen joka kuvan alla, vaan sekaisin. Tarkoituksena sillä lienee ollut, etteivät oppilaat niin ollen saa oppia ymmärtämättömiä lauseita, vaan täytyy heidän tuntea joka lauseen merkitys. Mutta kun lapsille ei opetettu yksityisten sanojen merkitystä, niin ei ollut kokonaisista lauseistakaan hyötyä. Lapsi itse tuumi yksityisten sanojen merkitystä ja erehtyi aina, sillä virossa eivät sanat ole lauseessa samassa järjestyksessä kuin venäjässä. Kun esim. lapsi tiesi, että „собака лаетъ на ницаго“ merkitsee (sana sanalta viron mukaan): »koira haukkuu kerjäläisen päälle», niin hän johti siitä, että „на“ merkitsee »kerjäläistä» ja „ницаго“ — »päälle».

Sitä paitsi on kuvilla vaikea näyttää tekoa,

tapahtumaa, ja kun ei tulkitsemista ollut, joka lapsi tuumi sellaista esittäville sanoille oman merkityksensä. Kuvassa, minkä selitys äsken mainittiin, esim. oli ukko pussi kaulassa ja koira suu auki, mutta ei ilman selitystä kukaan voi ajatella sen merkitsevän: koira haukkuu kerjäläistä. Kun virossa julkinen kerjääminen ei enää ole yleistä eivätkä lapset näe kerjäläisiä, niin koululapset aina luulivat, että joka ukko, jolla on pussi kaulassa, on venäjäksi: нищого. Kun koiralla oli suu auki, luultiin että suun aukaiseminen on venäjäksi: лаетъ, sillä kuvasta ei kukaan kuullut haukkumista. Eräässä toisessa kuvassa on ukko, astia nuoralla kaulassaan ja toinen käsi pitkällä. Selitykseksi sanotaan venäjäksi: крестьянинъ сберъ — talonpoika kylvää. Mutta mistä lapsi saattoi tuntea ukon säädyn, kun kuvaan ei ollut passia maalattuna, ja arvata kylvämisen, kun ukko ei milloinkaan pistänyt kättään astiaan. Opettajan ei ollut lupa kertaakaan selittää kuvan merkitystä lapsen äidinkielellä.

Suurella vaivalla koululapset oppivat lopuksi venäjätä lukemaan, mutta sitä edemmäksi ei »valtionielen» taito päässyt. Lapset itse keksivät keinon, minkä avulla he pääsivät liiallisista rasituksista. Ja se keino levisi pian yli koko

maan. Pojat ja tytöt näet kirjoittivat joka kuvan kulmaan numeron, ja vastaavan lauseen edelle saman numeron. Kun nyt opettaja sormellaan näytti kuvaa, missä ukko oli astioineen, ja kysyi: Что такое? — niin oppilas katsoi numeroa, esim. 25, etsi silmänräpäyksessä lauseista myös 25 ja luki vastaukseksi: крестьянинъ съберъ. Siihen Itämerenmaakuntien kansakoulujen venäläistyttäminen rajoittui!

Mistä lapset saivat oikeita numeroita oppikirjojen kuviin ja lauseisiin, on selittämätöntä. Kai ihmisystävälliset lukioiden oppilaat ne ensin antoivat ja sitten ne levisivät koulusta kouluun.

Opettajat tultuaan petoksen jäljille tietysti pakottivat oppilaitaan puhdistamaan kirjansa. Mutta puhdistusta toimitettiin vain näennäisesti ja uudet numerot kirjoitettiin kuvien sisään, mistä ne yksinomaan kirjan omistaja löysi. Ja lopuksi opettajatkin näkivät, että nuo numerot olivat tarpeellisia, nimittäin silloin, kun tarkastaja oli tulossa. Sillä saihan opettaja tarkastajalta kiitosta, jos oppilaansa antoivat oikeita vastauksia, siitä välittämättä, olivatko vastaukset päästä sanotuita tai kirjoista luetuita.

Viiden vuoden kuluttua huomattiin Pietarissa, ettei venäläistyttäminen Viron ja Lätin kouluissa ole toivomuksen mukaan edistynyt. Syyksi

siihen katsottiin tarkastajain pientä lukua. Ja pian asetettiin jokaiseen piirikuntaan yksi tarkastaja, joka oli velvollinen vähintään kerran vuodessa tarkastamaan kaikkia piirinsä kouluja.

Nyt joutuivat opettajat pahaan pulaan. Ei enää auttanut suullinen vakuuttaminen että koulu on hyvässä kunnossa, tarkastaja tahtoi personallisesti tulla koulua katsomaan. Silloin opettajain täytyi keksiä keinoja pimittääkseen tarkastajaa. Ja kun tarkastaja ei tuntenut kansan kieltä eikä elämänsuhteita, niin oli helppo hänet pettää.

Oppikirjojen numeroiminen tuli yleisesti käytäntöön, kielletyllä tulkitsemisella opetettiin oppilaille muutamia tavallisia venäjänkielisiä sananparsia, joilla lasten tuli tarkastajalle vastata, y. m. s. Tärkeimpänä keinona oli kuitenkin huonoimpien »venäläisten» poistaminen »sairaina», s. o. oppilaat, jotka eivät vielä osanneet venettä lukea, tiesivät, että silloin kun tarkastaja on pihalla näkyvässä, heidän täytyi poistua toisen oven kautta kotiin. Jos lapset huudettiin luettelon mukaan, niin opettaja sanoi poistuneita sairaksi. Vörun piirikunnassa on eräs koulu muista taloista erillään. Sen opettaja oli poistuville »sairaille» määrännyt heinäladon

oleskelupaikaksi, kunnes tarkastaja lähti pois. Onnettomuudeksi sattui niin, että tarkastaja siellä viipyi kauvan ja lapsilta paleltuivat ladossa varpaat. Asiasta syntyi oikeudenkäynti ja opettaja erotettiin virasta, vaikka hän tarkastajalta oli saanut kiitokset.

Tärkeintä oli tarkastajan mielialan ja tapojen tunteminen ja tyydyttäminen. Kun tarkastaja ei ollut kouluun tyytyväinen, niin opettaja pyrki persoonallisesti häntä miellyttämään, ja se usein onnistui. Eräs tarkastaja Luig tahtoi huvikseen tietää kaikki hauskat seikat opettajien elämästä. Tultuaan koulua katsomaan, tarkastaja ensiksi kertoi opettajalle kaikenlaisia sukkeluuksia ja ihmeellisiä juttuja niistä opettajista, joiden tehtävää hän jo oli tarkastanut, paitsi viimeisestä. Jos nyt opettaja oli ymmärtäväinen ja täydensi tarkastajan kokoelmaa kertomalla myöskin viimeiseksi tarkastetun ammattitoverinsa elämästä hauskoja seikkoja, niin tarkastaja nauroi hyvántahtoisesti sillä aikaa, kun opettaja itse teki oppilailleen kysymyksiä, ja mitään kuuntelematta antoi päätöksen, että koulu on hyvässä kunnossa. Mutta kun opettaja oli arka eikä uskaltanut muita parjata, niin tarkastaja alkoi ikävissään puhua lasten kanssa venettä. Ja kun ne eivät osanneet

vastata, niin opettaja tuli hetimiten erotetuksi, vaikka hänen koulunsa oli oikeastaan muita enemmän venäläistynyt.

Eräs toinen tarkastaja oli aina suutuksissaan siitä, että virolaisten kansakouluissa on urut ja että niissä käytetään hartaushetkinä — tarkastajan sanojen mukaan — semmoista soittonkettä, mitä venäläiset kärsivät vain ilveilijän kojussa. Jos opettaja osotti olevansa samaa mielipidettä ja todistukseksi soitti uruilla »kamarinskia» ja itse lauloi sen ilettäviä sanoja, niin tarkastaja oli hänen koulullaan helposti tyytyväinen. Mutta jos opettaja uskalsi puolustaa urkuja ja sanoi niitä luterilaisille tarpeellisiksi, niin hän ehdottomasti tuli erotetuksi.

Lisäksi oli nimitettyjen tarkastajain joukossa muutamia sosialisti-vallankumouksellisia. He vaativat venäjän kielen taitoa muita ankarammin. He selittivät opettajille, että uskonnon opetuksen, laulun ja äidinkielen tuntien sijasta opettajan tulee aina lasten kanssa puhua venettä, ettei Viron ja Lätin nuorempi sukupolvi kielen tähden olisi vallankumoustaisteiluissa venäläisistä erotettu. Sosialistiset tarkastajat erottivat virasta melkein kaikki opettajat, joiden kouluja he tarkastivat, paitsi semmoisia, jotka hyvin tunsivat Marxin opetukset

ja vallankumouksellisten programmit. Viime-
mainitut jäivät virkaansa väliaikaisesti, kunnes
paremmin olivat alkaneet oppilaitaan venäläis-
tyttää. Kun se oli tullut tiedoksi, niin tarkastaja
aina tapasi vallankumouksellisia opettajia.

Mutta mahtavimpana pelastuskeinona oli
joka tapauksessa raha. Jos opettaja näki, että
tarkastaja oli lasten huonosta venäjän kielen
taidosta suutuksissaan, niin hän ojensi tarkas-
tajalle kirjekuoren, minkä sisässä oli punainen
10-ruplan seteli, ja virkamiehen vihainen naama
heti muuttui iloiseksi ja tarkastuksesta tehtiin
loppu. Raha kelpasi sekä vanhoillisille että
vallankumouksellisille.

Erotettujen opettajain joukko pääsi kuiten-
kin uudestaan virkoihin. Opettajan täytyi vaan
vakuuttaa, että hän ensi kesänä ilmestyy venä-
jän kielen kursseille ja tulevaisuudessa ahke-
rammin alkaa lapsia venäläistyttää, niin hän
heti sai uuden paikan. Jos hän vielä ymmärsi
anomuskirjeensä muassa lähettää tarkastajalle
jonkun verran rahaa, niin hän sai paremman
paikan kuin se oli, mistä hänet erotettiin.

Kyllä tarkastajat tiesivätkin, että opettajat
koettivat heitä pimittää, mutta he suostuivat
siihen, jos pimittämistä toimitettiin asiallisesti.
Tarkastajain itsekin täytyi vuorostaan ottaa

pimittämistä avukseen, kun korkeampia koulu-
virkamiehiä oli liikkeellä. Riian opetuspiirin
kuratorin lähettiläs, n. k. opetuspiirin tarkastaja,
sekä läänien koulutirehtorit myös kävivät har-
voin tarkastusmatkoilla. Mutta kun nämät
korkeat herrat matkustivat vaan tarkastajan
seurassa, niin tämä vei heitä semmoisiin kou-
luihin, joissa oli venäläisten lapsia, ja sen lisäksi
opettajalle annettiin aikaisemmin käsky tuoda
kaupungista tarkastuspäiväksi venettä puhuvia
lapsia lisäksi ja saman verran poistaa tyhmim-
piä oppilaitaan.

Tirehtöritkään eivät tulleet toimeen ilman
pimittämismenettelyä. Vuonna 1896 Venäjän
kansanvalistusministeri Deljanoff tahtoi katsoa,
kuinka hyvin virolaisten venäläistyttäminen oli
onnistunut, ja matkusti Tallinnaan. Paitsi kau-
punginkouluissa ministeri tahtoi käydä myös
yhdessä kyläkoulussa. Siksi tirehtöri määräsi
Haberstin kylän kansakoulun Tallinnan lähellä.
Ennenkuin ministeri ja tirehtöri ajoivat Habers-
tiin, vei tarkastaja tirehtörin määräyksestä kau-
pungista ajureilla parikymmentä umpivenäläistä
lasta sinne ja lähetti sikäläiset koululapset ko-
tiin. Ministeri oli lasten vastauksista iloissaan
ja lahjoitti lapsille paljon namusia. Mutta tar-
kastetut kaupungin lapset eivät saaneet niihin

koskea, vaan heille jaettiin jokaiselle tirehtöriin varoista hyvä päiväpalkka ja namuset söivät Haberstin lapset, kun he herrojen poistuttua palasivat kouluhuoneeseen. Mutta pian »Nowoje Wremja» kertoi, että vaiikkeivät virolaisten lapset kaupungeissa vielä puhu aivan hyvin venettä, niin ne kylissä kuitenkin ovat jo täydellisesti venäläistyneet.

Lopuksi keksittiin kansakoulujen tarkastajain kokouksissa uusi menettelytapa, millä toivottiin olevan mahdollista muukalaisten lapsia venäläistyttää. Tavan nimenä oli »luonnollinen menettelytapa» ja sitä käytettiin niin, että venettä opetettiin ilman kirjoja. Kirjat olivat vaan lukemista varten, ei kielen oppimiseksi. Tästä lähtien olikin Volperin aikakausi lopussa ja käytäntöön tuli huonompi Grigorjeffin kirja.

Venettä opettaessaan opettajan täytyi ensiksi lapsille äidinkielellään selittää, että kysymys „Что такое?“ merkitsee »mikä tämä on?», ja kun opettaja oli sen sanonut, niin lasten tuli kuorossa sanoa venäjäksi esine, mitä opettaja piti käsissään. Jos ei yksikään oppilaista tietänyt sen nimeä, niin opettaja sanoi itse sen kerran ja lasten tuli sitä kuorossa toistaa. Muutamat tarkastajat vastustivat sitäkin esiselitystä ja vaativat, että opettajan täytyi suoraan alkaa

oppilailleen esineitä näyttää ja venäjäksi sanoa niiden nimiä.

»Luonnollista menettelytapaa» käyttäessään opettajat valittivat, että esineet, joita oli koulutuvassa, olivat lapsille ennestään venäläisillä nimillä tunnetuita, mutta näytettävään esineiden puutteesta ei sitä edemmäksi päästy. Silloin tarkastajat antoivat opettajille käskyn perustaa kouluun »museo» venäjän kielen oppimista varten. Talonpoikais-komisarit, jotka tarkastajain pyynnöstä kunnanhallituksia pakottivat antamaan rahaa museoiden perustamiseen, selittivät myös tarkemmin, mimmaisia niiden täytyi olla.

Venäjän kielen museona sen jälkeen oli joka koulussa kaksi isoa laatikkoa, toinen tyhjä toinen täynnä kaikenlaisia esineitä, joita talonpoikien lapset tuntevat. Siinä oli: peruna, hiiri, kivi, salakka, käpy, sammakko, tähkä, sarvi, viinapullo, lintu, kaali ja satoja muita esineitä.

Venäjän kielen oppitunnilla opettaja otti vuorotellen esineitä täydestä laatikosta, näytti jokaista oppilailleen kysyen: »tshto takoje?» ja lapset huusivat joka esineen nimen venäjäksi. Niin siirrettiin museoesineitä joka tunti laatikosta toiseen aika kovilla »tshto takoje«-huudoilla.

Museon avulla lapset kyllä oppivat tarpeeksi nimisanoja, mutta niiden käyttäminen puheessa

oli entistä vaikeampaa, kun teonsanat puuttuivat, sillä niitä ei voinut museolla näyttää. Käs-kyn mukaan opettajat koettivat teonsanojakin näyttää, mutta niiden näyttämistä käsitettiin eri tavoilla. Jos opettaja esim. otti linnun ja heitti sen toiseen seinään kysymällä »tshto takoje?» niin muutamat luulivat sen merkitsevän: »opettaja heittää», muutamat taas: »lintu lentää». Tai jos opettaja otti hiiren, pani nenänsä lähelle ja ravisti päätään, niin muutamat lapset luulivat sanojen, joita opettaja sen jälkeen sanoi, merkitsevän: »opettaja haistaa hiirtä», muutamat taas: »hiiri haisee pahalta».

Niinkuin sanottu, ei uskonnonopetuksesta ensimmäisenä vuosikymmenenä mitään välitetty ja se oppiaine hävisi kokonaan koulutuvista. Mutta vuonna 1896 julistettiin ministerin määräys, että laiminlyöty luterilainen uskonnonopetus tulee taasen ottaa huolellisesti käytäntöön. Kenen vaikutuksesta tuommainen määräys annettiin, ei tiedetä, mutta tästä lähtien pastorit kävivät säännöllisesti uskonnonopetusta kouluissa tarkastamassa ja tarkastajat erottivat useita opettajia pastorien valituksien johdosta. Ja heti kun pastorit näkivät itsellään olevan vaikutusvaltaa, he alkoivat sitä väärinkäyttää. He sanoivat huonoiksi uskonnon opettajiksi ei

ainoastaan niitä, joiden oppilaat eivät ymmärtäneet läksyjä, mutta myös niitä, jotka muuten eivät olleet paroneille ihan mieluisia. Opettajan, joka sen jälkeen vielä tahtoi häiritsemättä pysyä virassaan, täytyi pastorille moittia tarkastajaa ja tarkastajalle pastoria. Yhdelle täytyi vakuuttaa, etteivät virolaisten lapset milloinkaan tule venäläisiksi, toiselle taas, että Lutherin oppi Virossa on häviämään päin.

Kovana loukkauskenä pastoreille olivat »mallikoulut» ja oikeauskoisiin kirkkokouluhin yhdistetyt kunnankoulut. Niissä aina laskettiin julkisesti Lutherin opista pilaa ja soitettiin uskontotunnilla uruilla »kamarinskia», mutta pastorin vaikutus ei ulottunut näihin kouluihin; niiden opettajat olivat tirehtöriin ja kuratorin virkoihinsa vahvistamia.

Näin ollen tuli venäjän kielen oppiminen yleisesti vihatuksi, samoin myös opettajatkin. Lapsia pidettiin tahallisesti kotona ja koulunvanhimmille sanottiin niiden olevan sairaita. Opettaja parka, venäläistyttämisen uhri, alkoi saada kansankin puolelta kärsiä. Pojanveitikat opettajan kadulla nähdessään aina huusivat kaikein voimin: »tshto takoje!» ja laskivat hänestä muutakin vallatonta pilaa.

VI. Kirkko.

Samoin kuin koulujen avulla tahdottiin kasvattaa venettä puhuvaa kansaa, niin oli myös aikomus kirkon avulla lisätä venäläismielistä väestöä. Venäjän oikeauskoisella kirkolla oli Viron venäläistytämisyryksessä tärkeä osa suoritettavana ja sitä varten se nautti täydellistä toimintavapautta.

Oikeausko tuotiin Viroon v. 1847—1850. Joukko oikeauskoisia pappeja käänsi virolaisia »venäläisiksi», niin kuin kansa sanoo, luvaten heille kruunun tiloista maata. Uskonnon vaihtajia oli monta tuhatta, mutta kun lupausta ei parin vuoden odotuksen jälkeen täytetty, vaan paronit tekivät oikeauskoisten orjuuden muita ankarammaksi, niin oli uskonnon vaihto sillä kertaa lopussa. Vaihtaneita ei silloin päästetty takaisin luterilaisiksi, vaikka he halusivatkin, mutta keisari Aleksanteri Toisen hallituksen aikana oli taasen lupa siirtyä luterilaiseen uskontokuntaan. Tilaisuutta käyttivätkin taas tuhannet hyväkseen. Venäläiset papit eivät välittäneet seurakuntiensa häviämisestä mitään, sillä he saivat kruunulta saman palkan, oli heillä seurakuntalaisia 10 tai 1000. Yksinään niissä paikoissa, missä oli kruunun maita, esim. Muhun

saassa ja Saarenmaalla, kansa odotti vieläkin maan jakamista eikä siitä syystä antanut kirjoittaa itseänsä luterilaisen kirkon kirjoihin, vaikka sielläkin nimellisesti oikeauskoiset kävivät luterilaisissa kirkoissa.

Mutta v. 1886 julistettiin Itämerenmaakunnissa hallituksen määräyksiä, mitkä tekivät uskonnon vaihtajain aseman tukalaksi. Määrättiin, ettei oikeauskoisia saa päästää muuhun uskoon; että avioparin, jos toinen puolisoista on oikeauskoinen, täytyy lapsensa kastaa oikeauskoiseksi; ettei muun uskonnon papeilla ole lupaa suorittaa kirkollisia menoja oikeauskoisille, mutta oikeauskoisilla papeilla kyllä on sama oikeus muihin nähden; ettei kukaan saa ihmisiä neuvoa olemaan oikeaan-uskoon kääntymättä y. m. Ja syypäitä näiden määräysten rikkomiseen uhkasi mitä raskain rangaistus: ihmisoikeuden riistäminen ja lähettäminen Siperian pakkosiirtoloihin.

Lutherinuskoiset pastorit koettivat aluksi pysyä passivisen vastarinnan kannalla. Mutta kun pari pastoria jo oli saanut rangaistuksen ja enemmän kuin 50 pantu syytteeseen, alkoivat he noudattaa määräyksiä. Seurakuntalaiset, jotka pitivät itseänsä luterilaisina antaen kuitenkin nimensä olla oikeauskoisen seurakunnan

kirjoissa, olivat pahimmassa pulassa. Heidän täytyi nyt pakosta kääntyä oikeauskoisen kirkon puoleen. Mutta nekään, jotka aikoja sitten oli uudestaan vastaanotettu luterilaisiksi, eivät olleet paremmassa asemassa. Venäläiset papit etsivät vanhoista kirjoistaan, kutka aikaisemmin olivat olleet oikeauskoisen kirkon nimiluette-loissa, ja vaativat heidän lapsiaan — vanhemmat itse olivat 40 vuoden kuluessa melkein kaikki kuolleet — venäläisen seurakunnan jäseniksi, siitä välittämättä, että tuo nuorempi sukupolvi oli kastettu luterilaiseksi ja käynyt luterilaisessa rippikoulussa. Papit selittivät, että määräysten voima käy myöskin taaksepäin ja ettei väli-aikainen poistuminen oikeauskoisesta seurakun-nasta ole ollut oikeutettu. Ja samaa mieltä olivat tuomaritkin.

Kun oikeauskoisten seurakuntien nimiluet-telot oli näin korjattu, niin niiden jäsenluku nousi melkoiseksi. Uusille jäsenille lähetettiin polisin kautta tieto, että he kuuluvat synty-misensä kautta oikeauskoiseen seurakuntaan ja että heidän täytyy rangaistuksen uhalla nou-dattaa tuon uskonnon sääntöjä.

Semmoisen tiedon mukana ilmoitettiin jokai-selle myöskin hänen oikea nimensä. Oikea-uskoisella kirkolla on omat nimensä ja niiden

joukosta puuttuu paljon luterilaisten käyttämiä nimiä, toiset ovat muutetut. Ilmoituksissa oli esim. Andres — Andrei, Madis — Matwei, Jüri — Georgi j. n. e. Kohtalon ivana tuossa seikassa oli, että viron kielessä on johdettu samasta alkunimestä useita nimiä, joita vastaamassa venäläisillä on vaan yksi, esim. Anton, Tönis ja Tönu (alkunimi Antonius) ovat kaikki venäjäksi: Antonij, Mikk ja Mihkel ovat Mihaila, Peet ja Peter — Pjotr j. n. e. Jos nyt veljeksillä sattui olemaan samasta alkunimestä muodostuneet nimet, niin he venäläisessä seurakunnassa saivat täydellisesti samat nimet. On merkitty tapaus, että Pärnun piirissä pakotettiin siirtymään venäläiseen seurakuntaan neljä veljestä, joiden nimet olivat Annus, Hans, Juhan ja Jaan. Nuo nimet johtuvat kaikki Johannes-nimestä, ja venäläinen pappi antoi kaikille veljeksille saman nimen — Iwan. Jos venäläisessä nimivarastossa ei ollutkaan vastaavaa nimeä, varsinkaan uusimmille nimille, niin pappi sai itse etsiä sopivan nimen. Ja kunnanhallitukset saivat käskyn merkitä kaikki oikeauskoisiksi vaaditut henkilöt omiin kirjoihinsa venäläisen papin nimiluettelon mukaan.

Suuri joukko oikeauskoisiksi kirjoitettuja ei tietysti suostunut siihen. Erittäin olivat suu-

tuksissaan nuoremmat aviomiehet, joiden vaimoja oikeuskoinen pappi vaati omaan seurakuntaansa ja vaimojen kera myöskin kaikkia lapsia. Nuo nuoremmat eivät välittäneet papin ja polisin käskyistä mitään. Ja kun luterilainen pappi ei enää ottanut semmoisten avioparien lapsia kastettaviksi, niin myöhemmin syntyneet lapset kastettiin kotona luterilaisen tavan mukaan eikä venäläisille papeille mainittukaan perheitten lisääntymisestä.

Mutta se oli vastoin venäläistytämismääräyksiä ja papeilla oli oikeus vaatia tuomarin apua. Yksityiset lasten kastajat pantiin syyteseen, samoin lasten vanhemmatkin. Ensimmäinnettua tuomittiin vähintään vuodeksi vankeuteen, viimeinnettua tavallisesti kahdeksi kuukaudeksi. Mutta vanhempain rangaistuksena oli vielä, että heidän lapsensa otettiin pois ja annettiin oikeuskoisille sukulaisille kasvatettaviksi, tai jos semmoisia ei ollut, lähetettiin oikeuskoiisiin kasvatustaitoksiin. Tuo viimeinen keino oli tepsivä. Semmoisen tuomion jälkeen vastustajat aina lupasivat alistua oikeuskaisen papin vaatimuksiin, ja niin he saivat itse pitää lapsensa. Kuitenkin oli muutamia uppiskaisia, jotka vetosivat senattiin asti ja lopulta menivät vankeuteen ja antoivat lapsensa

viedä pois, ollen oikeauskoiseen kirkkoon alistumatta.

Ennen vuotta 1886 luterilaisessa kirkossa vihittyjä avioliittoja venäläiset papit tunnustivat päteviksi ja vaativat ainoastaan sellaisista syntyneiden lasten kasvattamista oikeauskoisiksi. Mutta jos joku nimellisesti oikeuskoinen myöhemmin oli luterilaisessa kirkossa vihitty avioliittoon, niin hänen vihkimistään ei tunnustettu ja venäläinen pappi sanoi hänen harjottavan häpeällistä elämää. Oli miehiä, jotka vaimonsa siitä syystä hylkäsivät, ja vaimoja, jotka semmoisen lausunnon papilta kuultuaan todellisesti alkoivat harjottaa häpeällistä elämää. Sen lisäksi kansa kertoo, etteivät papit peruuttaessaan avioliittoja joka kerta kysyneetkään, milloin vihkiminen oli toimitettu.

Niillekin, jotka helposti alistuivat oikeauskoiseen kirkkoon, koitui tuon uskonnon tuntemattomuudesta haittaa. Virossa on tapana, että kihloissa olevia yhteisesti kutsutaan kummeiksi, jos heidän sukulaisilleen sillä aikaa syntyy lapsia. Niin tekivät myös uudet oikeauskoiset. Mutta kun kihloissa ovat kummit menivät sitten vihille, niin venäläinen pappi sanoi, etteivät he kelpaa mieheksi ja vaimoksi, vaan heidän täytyy erota. Eivät auttaneet sulhasten

rukoukset eivätkä morsianten kyyneleet, heidän kihlauksensa tuli peruutetuksi.

Vihdoin keksivät ne, jotka vasten pappein tahtoa aikoivat antaa vihkiä itsensä luterilaisessa kirkossa avioliittoon, oikean tien. He matkustivat Saksanmaalle ja palasivat sieltä pastorin vihkimätodistus taskussaan. Ja ihmeellistä oli, ettei Saksassa vihityitä vainottu. Kun Tartussa eräässä avioliitto-jutussa selveni, että pariskunta oli vihitty Memelissa Saksanmaalla, niin juttu heti keskeytettiin. Kumminkaan ei ollut Saksassa vihittyjen luku suuri, sillä se menettely vaati saksan kielen taitoa ja rahaa.

Köyhät ja ainoastaan viron kieltä ymmärtävät kihlatut löysivät myöskin tiensä, ja se oli yhtä varma. He alkoivat elää yhdessä vihkimättöminä. Eivätkä niin tehneet ainoastaan »venäläisiksi» pakotetut, vaan myös todelliset oikeauskoiset miehet, jos he tahtoivat luopua uskonnostaan. Häänsä he pitivät kunnollisesti, vaikka ilman vihkimismenoja. Ja naapurinsa kunnioittivat heitä niinkuin avioparia ainakin. Kun heille syntyi lapsia, niin nämä kastettiin kuin aviottomat lapset luterilaiseen kirkkoon, mutta isä vahvisti heti lapsensa kameralihovin viraston välityksellä kasvatikseen. Silloin he eivät lain edessä enää olleet aviottomia. Oikea-

uskoisten miesten kasvattien pakottamista oikeauskoisiksi ei tapahtunut. Semmoisia tapahtumia samoin kuin vihkimisiä ulkomailla koettiin pitää kansalta salassa.

Vaikka entisten oikeauskoisten jälkeläisiä yhdistettiin oikeauskoiseen kirkkoon johdonmukaisesti ja suurella ankaruudella, niin oli venäläistytymisen pääpyrintönä uskontoon nähdessä kuitenkin uuden oikeauskoisten hankkiminen. Ja niitä saatiin Virossa monta tuhatta.

Vuosina 1886—1890 kulki Virossa pitkin kyliä kaikenlaisia henkilöitä, jotka ihmisille neuvoivat yhtymistä oikeauskoiseen kirkkoon, vakuuttaen että uskonnon vaihtajat saavat hyvillä ehdoilla maata. Jos heille vastattiin, että semmoiset vakuutukset ovat aikaisemmin olleet petkuttamista, niin yllyttäjät sanoivat niitä kuitenkin tosiksi lisäten, että venäläiset papit kyllä ennenkin ovat tahtoneet antaa kansalle maata, mutta paronien mahti on silloin ollut liian suuri. Mutta nyt muka oli paronien mahti kerrassaan lopussa, kun poliisi ja tuomioistuimet otetaan heiltä pois ja annetaan venäläisille virkamiehille. Nähtyään, että ennustus polisista ja tuomioistuimista toteutui, kokonaiset kyläkunnat alkoivat venäläisten pappien kanssa hieroa kauppaa, erittäin niissä paikoissa,

missä koko kyläkunnilla oli oikeusjuttu paronin kanssa, kuten esim. Kastin kunnassa Läänen piirikunnassa. Melkein koko kyläkunta antoi itsensä voidella oikeauskoiseksi. Ylipäänsä oli Läänen (Haapsalun) piirissä ja Tallinnan piirin länsiosassa yllyttäjillä enin menestystä, siellä kun kansa on köyhempää ja sivistyksessä muitten paikkojen väestöstä takapajulla. Ristin pitäjässä luterilaisen kirkkotilan torpparit rupesivat oikeauskoisiksi toivoen kirkkotilan palstoittamista, Hiiurootsin (Wormsin) saarella kääntyi koko ruotsalainen seurakunta oikeauskoisuuteen toivoen riistettyjen etuoikeuksiensa palauttamista. Päävenäläistyttäjänä toimi virolainen pappi Teppaks, joka käännettyään toista tuhatta virolaista oikeauskoisiksi nimitettiin Tallinnaan kirkkoherraksi ja sai ritarimerkin. Hän kuoli pian sen jälkeen, ja kansa kertoo hänen kuolemansa olleen epäluonnollisen.

Mutta yllyttäjien lupaukset maan jakamisesta eivät toteutuneet nytkään paremmin kuin v. 1847. Kanssa sai vain pelkkää vahinkoa. Kastin paroni riisti kunnalta komean koulutalon, sillä se oli hänen omaisuuttaan, ja käytti vuokramiehiä vastaan entistä ankarampia keinoja; Ristin kirkkotila on vieläkin palstoittamatta — lukuunottamatta sitä seikkaa, että

uudelle venäläiselle kirkolle otettiin maata pakkoluovutuksella — ja torpparit saavat taloistaan maksaa luterilaiselle papille ja henkilömaksun oikeauskoiselle papille. Viimeksimainittu vero ei olekaan varsin mitätön. — Hiiurootsin ruotsalaistenkin toiveet menivät myttyyn; heidän vanhoja oikeuksiaan ei nytkään uudistettu, vaikka saari sotilaallisista syistä ostettiin kruunulle. Hädässään viikinkien jälkeläiset lähettivät anomuskirjeen Ruotsin hallitukselle, että se päästäisi heidät taasen luterilaisiksi. He lienevät saaneet Ruotsista vastauksen, mutta eivät mitään avun lupausta.

Kumminkaan ei sovi sanoa, ettei uskonnon vaihtajilla olisi ollut siitä mitään hyötyä. Jos kysymyksessä oli yksityisten henkilöitten rikokset, niin oikeauskoisilla papeilla oli muutamissa tapauksissa voimaa estää rangaistukset. Esim. saivat entiset opettajat, joilta tuomarien päätöksellä oli otettu opettajan oikeudet pois, siirtymällä oikeauskoisiksi virkaoikeutensa takaisin. Kirjoittajalle on tuntematonta, sanoivatko papit sen suoraan tai tekivätkö ihmiset itse tositapauksista johtopäätöksensä, mutta totta on, että virolaiset ovat vakuutettuja oikeauskoisilla papeilla muka olleen vallan vapauttaa rikoksellinen rangaistuksistaan, jos tämä

kääntyi oikeauskoiseksi. Niin siirtyi koko joukko tutkinnonalaisia, esim. lapsensa tappamisesta epäiltyjä naishenkilöitä, polisia vastustaneita miehiä y. m. venäläisiin seurakuntiin. Kansa kertoo erään nuoren papin, joka Lätin seudulta määrättiin Viroon, ystävilleen sanoneen: seurakunnassani on kyllä jo lähes sata henkeä, mutta ei vielä yhtään henkilöä, jonka ehdottaminen kirkonvanhimmaksi ei olisi minulle häpeäksi.

Olihan vielä muitakin kääntämiskeinoja. Jos joku luterilainen tahtoi panna poikansa sota- väkeen torvensoittajaoppilaaksi, niin hänelle vastattiin, ettei ole vapaata sijaa. Mutta kun pyydettiin venäläistä pappia välittäjäksi, niin heti löytyi sija, kun poika vain ensiksi oli voideltu oikeauskoiseksi. Samoin tapahtui muis- sakin kruunun ammattikouluissa.

Jürin pitäjässä tapahtui, että raajarikkoiset mies ja nainen, jotka molemmat nauttivat kunnan avustusta, aikoivat mennä naimisiin. Luterilainen pappi ei suostunut heitä vihkimään ilman kunnallishallituksen lupakirjaa, mutta sitä ei heille annettu. Sen jälkeen raajarikkoinen pari meni venäläisen papin luo, ja tämä vihki heidät kunnallishallituksen mielipidettä kysymättä.

Mahtavana kääntämiskeinona oli myöskin se seikka, että oikeauskoiset papit ehkäisemättä saivat saarnoissaan moittia luterilaista oppia, samalla kun saksalaisia paroneitakin. Niin puhuttiin joka sunnuntai venäläisissä kirkoissa totta ja valhetta saksalaisten paronien konnantoista ja joka saarnan johtopäätöksenä oli, että luterilainen oppi pakottaa paroneja semmoiseen menettelyyn. Läheltä ja kaukaa riensi ihmisiä venäläisiin kirkkoihin kuuntelemaan saksalaisten nykyrein ansaittua moittimista ja innostuneita kuuntelijoita aina voideltiin oikeauskoisen seurakunnan jäseniksi. — Luterilaisilla papeilla ei tietysti ollut oikeutta oikeauskoisuudesta puhua samalla tavalla. Sen lisäksi ovat saksalaiset pastorit kansalle vieraita eivätkä paljoa välitä seurakuntiansa pienentymisestä, kun heidän kirkkotilansa pysyvät aina samoina.

Vuodesta 1890 alkaen ei kuitenkaan enää ole joukkokääntymisiä tapahtunut. Siihen on vaikuttanut se, etteivät venäläiset papit päässeet taloudellisissa lupauksissaan puheitaan pitemmälle. Yksinäiseksi uskonnonvaihtajaksi on ilmennyt silloin tällöin joku papillisen avun hakija.

VII. Kunnallishallitus.

V. 1867—1880 tapahtui kunnallishallitusten kirjanpito Virossa viron, Lätissä lätin kielellä. Myöskin maapolisi ja rikosasiain tuomari, n. s. siltatuomari antoivat käskynsä kansan kielellä. Ainoastaan korkeammista virkapaikoista saapui joskus kunnallishallituksille saksankielinen käskykirje. Virossa oli kunnallishallituksilla oma virallinen viikkolehensä »Maawalla kuulutaja». Kunnankirjurilta vaadittiin vaan kansan ja saksan kielen taitoa. Kirjurina toimivat melkein yksinomaan paikkakunnan kansakoulunopettajat.

V:sta 1886 alkaen lähetettiin kunnallishallituksille virallinen läänin lehti, mikä jo oli muutettu venäjänkieliseksi. Aikaisemmin se oli saksankielinen ja sitä tilasivat tilanomistajat sekä moisioitten polisit ja muut virastot paitsi talonpoikien kunnallishallituksia. Vironkielinen virallinen lehti ilmestyi epäsäännöllisesti ja pian se lakkautettiin, vaikka talonpoikaisasetuksen mukaan sen olisi pitänyt aina ilmestyä.

Samana vuonna lääninhallitus lähetti useasti suoraan talonpoikien kunnanvanhimmille venäjänkielisiä kirjeitä. Aikaisemmin semmoinen kirjeenvaihto tapahtui pitäjäntuomarien ja siltatuomarien välityksellä. Kirjeissään lääninhalli-

tus kehotti kunnanvanhimpia edistämään kansan venäjän kielen taitoa ja ensi tilaisuudessa ottamaan opettajiksi ja kunnankirjureiksi venäjätä taitavia miehiä. Nuoremmat kirjurit alkoivat ahkerasti oppia venäjän kieltä voidakseen eteenpäinkin pysyä virassaan. Ja se onnistui heille aluksi. Vanhemmat opettaja-kirjurit luopuivat viroistaan, mutta heidän sijaansa oli vaikea löytää uusia, kun kirjurien palkat olivat liian pienet. Kaupungeista haettiin juopumuksen tähden erotettuja y. m. semmoisia »kirjamiehiä», mutta nämä vaan turmelivat asiakirjat, ja pakosta täytyi taasen turvautua vironkielisiin kirjureihin.

Sitten lääninhallitus määräsi, että kunnanvanhimpain täytyi tilata kaikki painotyönsä yksinomaan lääninhallituksen kirjapainosta. Se oli ensimmäinen karvas pala venäläistytävällisillekin kunnanvanhimille, sillä läänin kirjapainon työhinnat olivat muita kaksi kertaa kalliimmat. Sitäpaitsi oli työ huonoa, usein rikkoutunutta, niin että heti täytyi tilata uudestaan, mutta rikkimenneestä painotyöstä otettiin kuitenkin maksu. Toisella vuosikymmenellä tuo kirjapaino-pakko peruutettiin, sillä läänin kirjapainolla oli parempia ansioita. Kansanjuhlien, huvimatkojen y. m. toimeenpanemiseen täytyi toimikuntien hankkia lupa lääninhalli-

tukselta. Ja jos juhlan valmistajat tahtoivat olla varmoja luvan saamisesta, niin heidän piti jo edeltäpäin maksaa läänin kirjapainoon ilmoituslehtien painattamisesta hyvät rahat. Ilmoituslehtiä sai tästä lähtien painattaa vain venäjän kielellä ja kansankielisen käännöksen sai asettaa vasta toiselle sijalle.

Senjälkeen lääninhallitus määräsi, että talonpoikien rakennuksia sai palovakuuttaa yksinomaan lääninhallituksessa eikä yksityisissä vakuutusyhtiöissä. Lääninhallituksen vakuutusosasto ei kuitenkaan lähettänyt asiamiehiä rakennuksia taksoittamaan, vaan se täytyi kunnanvanhimman ja kirjurin tehdä. Taksoituskaavat olivat aiheettoman laajat, niin että joka pienestä sivuhuoneestakin täytyi kirjoittaa kokonainen arkki. Kun tämä suuri työ oli suoritettu ja talonpojat menivät läänin pääkaupunkiin vakuutusrahojaan maksamaan toivoen että lääninhallitus vapauttaa heidät nylkyri-yhtiöistä, niin he kuulivat, että hallituksen välityksellä tehty vakuutus on yhtiöitten vakuutusta kaksi kertaa kalliimpi. Hallitus otti 1 kokonaisen prosentin, yhtiöt vaan $\frac{1}{4}$ — $\frac{3}{4}$ prosenttia rakennuksen lajin mukaan. Pelosta suuri joukko maksoi vaaditun suuremman maksun, mutta muutamat rohkeat uskalsivat vastustaa ja meni-

vät taas vakuutusyhtiöitten luo. Vastustamisesta ei ollut mitään seurauksia, ja siitä kaitalonpojat jo oppivat että hallituksen vastustaminen on luvallinen ja hyödyllinen keino. Kunnantalojen vakuuttamista lääninhallituksessa vaadittiin kumminkin aina.

Ennen polisin ja tuomioistuimien venäläistyttyä oli kunnallishallituksilla lupa paitsi venäjänkielisiä kirjeitä vastaanottaa myös kansankielisiä. Mutta saksankieliset oli kerrassaan kielletty. Etteivät kirjurit salassa ottaisi vastaan saksankielisiä kirjeitä, luvattiin jokaiselle kirjurille, joka saamansa saksankielisen kirjeen lähettää vastaamattomana lääninhallitukselle, kunniamitali. Sellaisia mitaleja jaettiin kirju-reille runsaasti. Ja kuitenkin oli silloin siltatuomareilla, pastoreilla y. m. virallisesti vielä lupa saksankielisten kirjeitten lähettämiseen joka taholle.

V. 1888 lakkautettiin siltatuomarien virka ja perustettiin maakuntain polisi venäjä virka-kielenä. Piirin päällikkö tuli asumaan »vanhempine» apulaisineen kaupungissa, ja maalla oli joka 4—5 pitäjää kohden yksi »nuorempi apulainen» kunnanvanhimpain tarkastajana poliisiasioissa. Seuraavana vuonna lakkautettiin vironkieliset mutta paronien vaikutuksen alaiset

pitäjäoikeudet ja niiden tehtävät annettiin venäläisille virkamiehille. Talonpoikien kunnallishallintojen tarkastamista varten, mikä toiminta myöskin oli pitäjäoikeudelle kuulunut, perustettiin »talonpoikaiskomissarien» virkoja.

Komissarien ja nuorempien apulaisten käsystä kunnallishallintojen kirjanpito muutettiin lopullisesti venäjänkieliseksi. Kuntakokousten pöytäkirjatkin kirjoitettiin sillä kielellä, vaikka yksin kirjuri sitä ymmärsi.

Mutta pian alkoi kuulua valituksia. Ihmiset väittivät, että pöytäkirjoissa usein oli vähemmistön mielipide merkitty enemmistön päätökseksi, että kunnan virkamiesten palkka oli kirjoitettu korkeammaksi kuin kokous oli luvannut, että muutamilla oli vielä nostamatta rahoja, mitkä kunnallishallintojen kirjoissa jo oli merkitty suoritetuiksi y. m. Komissari ja polisin nuorempi apulainen eivät kuitenkaan ryhtyneet semmoisten valitusten johdosta mihinkään, sillä kirjuri näytti että valittajat olivat omakätisesti allekirjoittaneet asiakirjat. Sitäpaitsi oli hänellä todistajiakin, tietysti semmoisia, joille asiakirjojen pienistä korjauksista oli hyötyä. Eikä kirjuri tietenkään ollut syypää siihen, ettei joku ollut osannut lukea allekirjottamaansa asiakirjaa. Valituksia oli jo ensimmäisenä vuonna

niin paljon, että kuntain valtuustojen täytyi pakosta joka kokoukseen palkata venäjätä taitava syrjäinen henkilö, joka esitti asiakirjojen sisällön kansan kielellä. Opettaja-kirjurit antoivat kirjojaan tarkastaa, mutta komissarien nimitämät venäläiset kirjurit usein ajoivat syrjäisen venäläisen kokouksesta pois, jos hän ei itse kuulunut virkamiehistöön.

Kun valitukset kirjurien rangaisemattomista väärennyksistä kävivät yhä kiivaammiksi, niin komissarit lopulta antoivat luvan pitää kunnalishallituksen kirjoja kahdella kielellä. Niin oli se pakko poistettu. Ihmiset tietysti lukivat ymmärrettävää kieltä ja venäjänkielinen kirjan sivu oli vaan kirjurin käännösharjoituksena.

Talonpoikaiskomissareja on jokaisessa piirikunnassa 2 tai 3 ja ne nauttivat vähäisestä työstään hyvän palkan. Mutta herrat komissarit itse luulivat työtä olevan liian paljon, sillä kun kunnat olivat pieniä, tuli niitä joka komissarille enemmän kuin viisikymmentä. Jos virkamies tahtoi kerran vuodessa käydä jokaisessa kunnantalossa, niin hänen näin ollen täytyi olla yli 50 päivää matkalla. Sellaisesta rasituksesta tahdottiin päästä yhdistämällä kuntia isommiksi, niin että niiden luku aleni joka piirissä entisestään viidenneksi osaksi. Yleistä asetusta kuntain

yhdistämiseksi ei ollut, sen olivat komissarit itse keksineet. Ja niin tapahtui yhdistäminen yksinomaan silloin, kun kuntakokoukset olivat sen päättäneet ja komissari päätöksille vahvistuksen hankkinut.

Kunnat käsittivät kuitenkin, ettei yhdistäminen ollut niille hyödyksi, sillä samassa määrässä kuin komissarin vaivat vähenivät, kunta-laisten vaivat lisääntyivät, kun kunnantaloja oli vähemmän ja matka niihin pitkä. Vaikeuksia lisäsi myös kunnankassojen epätasaisuus: rikkaammat kunnat eivät tahtoneet liittyä köyhiin.

Komissarien ja talonpoikien välillä alkoi taistelu, mikä kuitenkin pian päättyi virkamiesten voitolla. Komissarien ensimmäinen ehdotus hyljättiin joka kunnassa, ja niin täytyi virkamiesten ottaa pakko avuksi. Komissarien pyynnöstä nyt koulujen tarkastajat kielsivät kansakoulunopettajilta kirjurintoimen. Kunnan täytyi palkata uusia kirjureita komissarin määrämällä palkkaehdoilla. Tästä pulasta päästiin vielä kuitenkin helposti siten, että 2—3 kuntaa otti yhteisen kirjurin, mutta kunnat annettiin olla yhdistämättä.

Sen jälkeen komissarit vaativat kunnanvanhimmille suurta palkkaa. Mutta valitut kun-

nanvanhimmat itse luopuivat palkankorotuksesta, joten sekin keino jäi ilman tulosta.

Kovana koetuskipinä oli vaatimus, että jokaisen kunnan pitäisi rakentaa uusi kunnantalo komissarin valmistaman piirustuksen mukaan. Kunnantalon täytyi tulla melko suureksi, sillä piirustuksessa oli huoneita paitsi muita itse komissarillekin. Nyt kunnat pyysivät apua läänien kuvernööreiltä ja nämät muuttivat komissarien päätökset niin, ettei vanhoja kunnantaloja saa heti repiä maahan, vaan komissarin piirustus tulee käytäntöön vasta silloin, kun kunta itse on päättänyt rakentaa uuden talon. Virkamiehet eivät siis pakolla voittaneet mitään.

Komissarien täytyi nyt teeskennellä itseään kansan ystäviksi, melkeinpä socialisteiksikin. Ja se keino auttoi. Kuntakokouksia pidettiin komissarien johdolla ja virkamies vakuutti niissä, että kunnanvanhimman vaikutus tilanomistajain vastapainona on sitä suurempi, mitä laajempi kunta on. Ellei sitä vielä uskottu, niin komissari sanoi suoraan, että hän mielellään pelastaisi talonpojat paronein vaikutuksesta, jos eivät runsaslukuiset kunnat antaisi hänelle niin paljon työtä. Hän lupasi juhlallisesti, että vuokrasopimukset tulevat korjatuiksi, laittomasti anastetut kunnanmaat palautetuiksi ja että talonpojat saa-

vat nauttia kaikkia heiltä riistettyjä oikeuksia, jos vaan komissari saa aikaa tutkiakseen sellaisia asioita. Sen jälkeen kuntakokous päätti mahtavalla enemmistöllä, että kunnat tulevat yhdistettäväksi niin suuriksi, kuin vaan komissari halusi. Ja iloinen virkamies matkusti toiseen kuntaan samaa puuhaamaan.

Ennenkuin kuntain yhdistäminen sai vahvistuksen, tahtoivat komissarit käyttää kuntain monilukuisuutta hyväkseen ja rupesivat aivan »afäärimiehiksi». Vironmaan varakuvernööri Vasiljewski oli julkaissut läänin talonpoikien asetuskokoelman venäjäksi, ja sitä komissarit nyt tarjosivat kunnille 5 ruplasta kappaleen. Kun kunnat sen ostamista vastustivat, sanoen että jokaisessa kunnantalossa on jo entuudestaan semmoinen asetuskirja viron kielellä, niin komissari huomautti uuden kirjan sitä ansiota, että sen mukaan talonpojat olivat vapautetut vartiomaksuista, kun taas vironkielisen asetuskirjan mukaan talonpoikien täytyy maksaa vartioasemille heiniä ja kauroja. Kunnat tietysti eivät enää tahtoneet maksaa moisioitten vartioasemille heiniä ja kauroja, kun näistä asemista ei niille itselle ole mitään hyötyä, ja joka kunta osti muutaman kappaleen Vasiljewskin kirjaa päästäkseen sen nojalla laittomasta maksusta. Mer-

killistä oli, ettei pariin vuoteen kukaan vaatinut kiellettyä vartiomaksua, mutta kun Vasiljewskin kirja oli loppuunmyyty, niin komissarit itse ilmoittivat kansalle lääninhallituksen määräyksen, että laiminlyöty vartiomaksu on maksettava sekä lisäksi sakko ja korot.

Enemmän voittoa kuin kirjakaupasta oli komissareilla rautakaappien myönnistä. He antoivat käskyn, että joka kunnan täytyi ostaa rautainen kassakaappi kassaryöstöjen ehkäisemiseksi. Osto tapahtui komissarin välityksellä, sillä kuntain toimimiehet muka eivät itse löytäneet sopivia. Vaikka muutamat kunnat ilmoittivatkin, ettei niillä olekaan rahaa kaapissa säilytettäväksi, ei vastustaminen auttanut, sillä komissarilla olivat jo kaapit ostettuina ja hän uhkasi panna jokaisen kunnanvanhimman viikkokaudeksi koppiin, ellei kaappia heti oteta vastaan. Komissareilla on asetuksen mukaan valta määrätä kunnan virkamiehiä vangittaviksi viikkokaudeksi, ja vangitsemisia peljäten kunnat maksoivat 200—250 ruplaa kaapeista, jommoisia nyt myydään sadasta ruplasta. Köyhät kunnat, joilla ei kassassa ollut rahaa, kokosivat kaapin hinnan lisätyillä henkirahoilla.

Siihen asti oli kuntain seisova pääoma säi-

lytetty läänin aatelismaapankissa. Talletustodistukset olivat irtisanottavia ja nimellisiä, niin ettei ollut pelkoa kurssin alenemisesta eikä arvopaperin häviämisestä. Kunnallishallitus sai aina nostaa pankista saman määrän rahoja.

Kun rautakaapit oli ostettu, niin alkoi myös kunnan arvopaperien vaihto komissarin välityksellä. Vaihtoon olivat kunnat halullisia, sillä he tahtoivat antaa »paronien arvopapereja» mieluummin takaisin, koska komissarin odotettiin alkavan lupauksensa mukaan jakaa moisioitten liikamaita talonpojille. Nimellisten ja täysihintaisten arvopaperien sijasta otettiin halusta nimettömiä ja kurssinalaisia siitäkään välittämättä, etteivät useat arvopaperit vaihdoksen aikanakaan olleet 100 prosentin arvoisia. Myöhemmin niiden hinta on yhä alentunut.

Sillä välin komissarit ryhtyivät myös lupaviin toimiin: he kirjoittivat talonpoikien arenti- ja ostosopimuksista muistiin semmoiset pykälät, mitkä eivät olleet asetuksen mukaisia; he tiedustelivat vanhoilta ihmisiltä, milloin ja minkälaisia talonpoikien maanpalstoja paronit olivat liittäneet moisioihinsa y. m. Tietojen todenperäisyyttä virkamiehet eivät tutkineetkaan, he sanoivat vaan, että talonpoikien täytyy ilmoittaa heille kaikki, mitä paroneista tiedetään pahaa,

ja että komissarit kyllä kykenevät kaikki epäkohdat poistamaan.

Virkamiehet kirjoittivat odottaessaan kuntain yhdistämisen vahvistamista isoja pöytäkirjoja kaikenlaisia sekä lörpöttelyjä että tositapahtumiakin sekasin talonpoikien mielihyväksi ja itselleen ajanvietoksi.

Kun vain tuli tieto, että kuntain yhdistäminen oli vahvistettu, niin komissarit keskeyttivät tämän työn selittäen valittajille, että arenti- ja ostosopimukset olivat lainmukaisia ja ettei myöskään talonpoikien maapalstojen anastaminen moisioille ole ollut laitonta.

Yhdistetyissä kunnissa alkoi hetimiten kunnantalojen rakentaminen komissarin piirustusten mukaan. Talot tulivat isoja ja komeita, mutta talonpojat eivät vastustaneetkaan tätä tuhlausta, luullen ettei noin yhteisvoimin rakentaessa yksityisten kulungit kohoaa suuriksi. Se oli kuitenkin erehdys, sillä kun talot tulivat valmiiksi ja uudet hyväpalkkaiset kirjurit ryhtyivät toimiinsa, niin huomattiin, että henkimaksuja täytyi kohottaa entisestään vähintään kolminkertaiseksi, jotta saataisiin kulungit maksetuiksi.

Uusiin kunnantaloihin koottiin kaikki kunnallishallitusten omaisuus, muun muassa rautaiset kaapitkin, joita muutamiin kunnantaloihin

niin ollen kertyi enemmän kuin tusina. Komissarit antoivat kuitenkin luvan arvopaperien säilyttämiseen yhdessä kaapissa, niin että muut kaapit sai muuttaa rahaksi. Mutta rahaksimuuttoa komissarit eivät välittäneet, vaan kunnanvanhimmat saivat itse etsiä ostajia. Ja niin myötiin kalliit rautakaapit vuoden tai parin päästä neljänneksellä alkuperäistä hintaa.

Sen jälkeen tapahtui kunnantaloissa semmoisia rikoksia, mitkä ennen olivat tuntemattomia. Rosvot särkivät rahakaapit ja veivät arvopaperit. Paperit olivat näet nimettömiä ja siitä syystä rosvoille otollisia. Isompia kunnankassojen ryöstöjä tapahtui Pöltsamaan, Jöhwin, Wändran y. m. pitäjissä. Kuntain vahinko oli sangen suuri.

Ryöstöjen ehkäisemiseksi antoivat muutamat komissarit käskyn säilyttää kunnan arvopapereita valtiopankin haaraosastossa komissarin välityksellä. Niin tapahtuikin ja viimeisetkin rautakaapit jäivät tyhjiksi. Mutta eivät kaikki komissarit antaneet arvopapereita valtiopankkiin, vaan säilyttivät ne itse asunnoissaan. Nyt tiedetään että virkamiehet ansaitsevat hyviä korkoja lainaamalla kuntain rahaa kauppiaille.

Viimemainitussa »afäärissä» tapahtui pian onnettomuuskin. Tallinnan piirin komissari Isse-

jeff antoi rahat semmoiseen paikkaan, mistä ei enää saanut niitä takaisin. Hänen täytyi tunnustaa, että kuntain rahoista, mitkä hän oli velvollinen tallettamaan valtiopankkiin, oli 23000 ruplaa hävinnyt. Issejeff tuomittiin Siperiaan pakkotyöhön.

Yhdistettyjen kuntain olosuhteet kävivät aina rasittavammiksi, henkimaksu yhä nousi. Siitä syystä muutamat entiset pienet kunnat vaativat kuntain yhdistämisen peruuttamista, sillä se muka oli tapahtunut petollisesti. Paikoittain sillä oli menestystä ja isoja yhdistymiä irroitettiin jälleen pienemmiksi kunniksi.

Mutta komissarien vaikutusvalta on yhä niin suuri, ettei Itämerenmaakuntien talonpoikien kunnallinen itsehallinto merkitse mitään, sillä se on vain komissarin käskyjen noudattamista.

VIII. Tuomioistuimet.

Virastojen venäläistyttämisen aikana jäivät yksinään talonpoikaisoikeudet kansankielisiksi, vaikka niidenkin kirjeenvaihto korkeampien virastojen kanssa tapahtuu venäjäksi. Korkeamat tuomioistuimet muutettiin kokonaan venä-

jänkielisiksi ja tuomareiksi nimitettiin johdonmukaisesti semmoisia henkilöitä, jotka eivät ymmärtäneet kansan kieltä.

Talonpoikain kunnanoikeudet käsittelevät vain maakyliässä asuvien talonpoikain pienempiä rikosasioita ja heidän siviiliasioitaan 100 ruplaan asti. Kaupunkilaisten asiat yleisesti sekä muiden säätyjen jäsenten asiat talonpoikien kanssa harkitaan rauhanomaisuudessa, ja rauhantuomarikin ovat umpivenäläisiä.

Jos joku ihminen tahtoo nostaa kanteen, niin hänen täytyy esittää venäjänkielinen anomuskirje tuomarille. Siitä syystä kaivattiin anomuskirjeitten kirjureita, ja pian niitä asui joka oikeusistuimen ympäristöllä koko joukko. Anomuskirjeestä täytyi kirjurille maksaa rupla tai enemmän. Ja kun sitä kulunkia ei mennyt vastaajalta, niin kävi etteivät ihmiset pienemmistä asioista valittaneetkaan.

Eivätäkään kaikki kirjurit tyydyttäneet tuomarin vaatimuksia. Usein tapahtui, että kalliilla hinnalla ostettu kirje heitettiin kelpaamattomana syrjään. Olihan ihan suuria veijareitakin kirjurien joukossa. Eräs kirjuri teki anomuskirjeitä venäläisillä kirjaimilla mutta viron kielellä. Tietysti sellaisia ei hyväksytty. Toinen kirjoitti tavallisesti hurjia herjaussanoja vastaa-

jalle ja itse tuomarillekin. Hänen kirjojensa esittäjät tuomittiin aina sakkoa maksamaan. Itse kirjureille ei tapahtunut mitään pahaa, sillä ei ollut todistuksia, että juuri he olivat moitittavat kirjat tehneet. Valantehneet asianajajat ottivat anomuskirjan valmistamisesta vähintään 5 ruplaa, mistä syystä oikeudenkäynti tuli köyhälle väestölle liian kalliiksi ja tukalaksi.

Kun asiain käsittely oikeudessa tapahtui venäjän kielellä, niin tarvittiin tulkkeja. Joka rauhantuomarilla olikin oma tulkkinsa, ja semmoinen kielenkääntäjä kävi kerrassaan mahtimieheksi. Joka tiesi asiansa olevan arkaluontoisen, pyysi ajoissa kielenkääntäjän apua. Ja asiata käsiteltäessä kielenkääntäjä tulkitsi tuomarin kysymyksiä niin selvästi tai epäselvästi kuin itse tahtoi sekä kertoi vastaukset niin pitkästi tai lyhyesti kuin hänen »ystävillään» oli hyödyllistä. Asioita käsitellään kyllä yleisön läsnäollessa, mutta harvoin on venäjänkielen taitoisia kuuntelijoita, erittäinkään maaseuduilla ja pikkukaupungeissa. Sitä paitsi on yksinäisen kuuntelijan arvostelu hänelle itselleen vaarallista. Niin on monikin tulkin häiritsijä tullut sakotetuksi, jos muut kuuntelijat eivät ole ymmärtäneet häntä puoltaa.

Kielenkääntäjän apu oikeudenkävijälle ei

tietysti ollut maksutta saatavana. Nuo mahtimiehet ovat vaatineet suurenkin maksun, ja monissa tapauksissa sekä kantajalta että vastajalta. On tapahtunut, että kielenkääntäjä asian päätyttyä on vielä vaatinut voittaja-puolelta lisää, ja jos se ei ole suostunut maksamaan, on asia tullut uudestaan esille ja entinen voittaja joutunut voitetuksi.

Usein ovat virolaiset ja lättiläiset pyytäneet, että jos asiain käsittelyn täytyisikin tapahtua venäjäksi, tuomareiksi nimitettäisiin semmoisia henkilöitä, jotka ymmärtävät vähintään sen verran kansan kieltä, ettei kielenkääntäjä voisi tehdä vääryyksiä. Mutta kaikki semmoiset anomukset ovat jääneet ilman tuloksia. Päävastoin nimitettiin ensimmäiset rauhantuomarit, jotka kiireellisesti alkoivat oppia viron kieltä, pian muihin Venäjän lääneihin. Kansan valitusten johdosta selittävät venäläistyttämismieliset sanomalehdet, erittäin »Novoje Vremja» usein, että Itämerenmaakuntien oikeuslaitokset ovat mitä paraimmassa kunnossa ja että kielenkääntäjäin avulla kyllä saa oikein ratkaistuksi kaikki jutut. Niin selittää lehti, joka Suomessa käsiteltävistä venäläisten jutuista lausuu, ettei juttu kielenkääntäjäin avulla käsiteltäessä milloinkaan tule oikein päätetyksi.

Muillakin muodollisuuksilla venäjänkieliset tuomioistuimet toivat paljon vaikeuksia mukanaan, mutta kun niillä ei ole venäläistyttämisen tarkoitusta, emme niistä tässä lähemmin puhu. Se on vaan sanottava, ettei saksalaisten paronien vaikutus, mikä vanhoissa saksankielisissä tuomioistuimissa oli mitä tuntuvin, rauhantuomarien luona ole paljoa vähentynyt.

IX. Venäläiset siirtolaiset.

Aikoinaan on venäläisiä siirtynyt runsaslukuisesti Itämerenmaakuntiin. Ensi kertaa tapahtui se Ruotsin hallituksen aikana, kun vanhauskoiset vainoamisen tähden pakenivat yli rajan. Sitten kun Venäjä oli valloittanut maan ja laajoja tiloja lahjoitettu venäläisille kenraaleille, ostivat he Venäjältä itselleen kokonaisia kyläkuntia orjia, sillä sodan ja rauhoittamisen aikana oli maan väestö tapettu vähälukaiseksi. Mutta paitsi vanhauskoisia, jotka asuvat Peipsin rannoilla, ovat muut venäläiset lättiläistyneet tai virolaistuneet.

Talonpoikien vapauttamisen aikoihin v. 1819 löytyi Virossa vielä umpivenäläisiä melkein

kokonainen lisakun pitäjä, Prümliin kylä Järvan piirikunnassa sekä Arukülan ja Kostiweren kylät Tallinnan lähellä. Niissä paikoissa ovat talonpoikien sukunimet venäjänkielisiä. Nyt on jo kaikilta venäjän kielen taito hävinnyt ja vain kahdessa viimeksimainitussa kylässä on oikea-uskoisia, joilla on yhteinen kirkkonsa.

Venäläistytämisaikana virkamiehet muistivat nuo entiset venäläiset ja lienee päätetty pelastaa heidän häviävä kansallisuutensa. Venäläinen hengellinen yhdistys on sitä varten lahjoittanut melkoisen summan rahaa.

Tämän kirjoittaja sattui olemaan eräässä kunnantalossa, kun sinne saapui kaupungista joukko virkamiehiä ja alkoi vaatia tietoja vanhan venäläisten kylän asukkaista.

— Mihin ne ihmiset nyt pyrkivät? kysyi eräs virkamies, tarkottaen tietysti kansallisuuskysymystä.

Kunnanvanhin ei ymmärtänyt kysymystä oikein ja vastasi suoraan: — He pyrkivät vain toimeenpanemaan varkauksia ja ovat koko piirin vaivana.

— Se on surkuteltavaa, vastasi virkamies, mutta — en sitä tarkoittanut. Mihin kansallisuuteen he katsovat kuuluvansa?

Nyt selitti kunnanvanhin, että kun ei halli-

tus eivätkä paronit ole lähes 200 vuoteen siitä mitään välittäneet, ovat entiset venäläiset jääneet ihan sivistymättömiksi. He eivät tiedä, että maailmassa muuta kieltä kuin viroa puhutaankaan. Mutta kuuluisia hevosvarkaita he ovat.

Sen jälkeen virkamiehet kertoivat, että heidän asiansa kääntyy paremmaksi, kun nyt uudestaan ryhdytään heitä venäläistyttämään. Virkamiehet sanoivat olevansa venäläistyttämiskomitea.

Kunnan kirjuri oli »asiantuntija». Hän sanoi venäläistyttämisen onnistuvan hyvin, jos vaan sen johto paikkakunnalla uskotaan hänelle. Hän lupasi tehdä »venäläisistä» erityisen nimiluettelon ja saada heidät kansallisuuttaan rakastamaan. Virkamiehet suostuivat siihen ja kirjuri sai etukäteen tarpeelliset rahat.

Sitten lähetti kirjuri palvelijansa läheiseen kapakkaan ja hän toi monet otteet viini- ja olutpulloja. Alkoi »venäläisten» tervetuliaisjuominki. Virkamiehet olivat niin tyytyväisiä kirjurin toimenpiteisiin, että hänen palkkaansa venäläistyttämistyöstä heti vielä lisäsivät.

Kun komitea jo oli humalassa ja aikoi palata kaupunkiin, niin yksi sen jäsenistä muistutti tovereitaan, että olisi kuitenkin ollut tar-

peellista käydä myös »venäläisten» kylässä, sillä »Novoje Vremja» halusi kuvaa »venäläisten» asunnosta kuvalehteensä. Mutta kirjuri selitti, ettei herrojen tarvitse itseänsä vaivata pohjattomalla kyläntiellä, sillä senkaltaisia rakennuksia on lähempänäkin. Katseltiin ympäristöä, ja kirjuri tunnusti että läheisen kapakan ulkokuone oli täydellisesti samallinen kuin »venäläisen» asuntorakennus. Ulkokuone valokuvattiin hetimiten ja se ilmestyi aikoinaan »Novoje Vremjan» kuvalehdessä kirjoituksineen siitä että, virolais-tuneet venäläiset taasen ovat käännettyt tosi-venäläisiksi.

Tämmöisiä venäläistyttämisetkikuntia kaupungista johonkin kunnantaloon toimeenpantiin muutamia, mutta eivät »venäläiset» itse kuulleet mitään siitä, kuinka hyvällä menestyksellä heidän kansallisuustunnettaan oli kohotettu.

Samaan aikaan ruvettiin venäjätä puhuvia henkilöitä pakollisesti siirtämään virolaisiin kuntiin. Siirrettäviä venäläisiä oli kylliksi. Kaupungeissa asui silloin erityinen sääty, sotilaitten jälkeläiset, jotka puhuivat venäjätä. He olivat keisari Nikolai I:sen aikaisten sotamiesten lapsia ja lastenlapsia, ja heillä oli perinnöllinen etuoikeus olla vapautettuja henkimaksusta ja passi-pakosta. Sotilaitten jälkeläiset olivat ihan yl-

peitä säädystään ja elättivät itsensä kaupungeissa kerjäämisellä ja varkauksilla. Vuonna 1889 kuitenkin heidän säätynsä lakkautettiin ja sotilaitten jälkeläiset kirjoitettiin virolaisten ja lättiläisten kuntain henkikirjoihin, kunnallishallituksilta ja itse siirrettäviltä mitään kysymättä. Joka kuntaan tuli 1—3 perhettä.

Venäläiset eivät itse kuitenkaan lähteneet kaupungeista. Heidät täytyi polisin avulla »passittomina» kuljettaa »omiin kuntiinsa». Mutta kaikki, joilla oli ruumiillista vikaa — ja sellainen oli kerjäläisammatin helpottamiseksi melkein jokaisella —, menivät sairaaloihin vikaansa parantamaan. Venäjällä vastaanotetaan piirisairaaloihin jokainen sisäänpyrkijä, ja jos ei hänellä itsellään ole rahaa maksaa hoidostaan, niin poliisi vaatii rahat hänen kunnaltaan. Ja nyt alkoi saapua kunnallishallituksille pitkiä sairaaloitten laskuja kunnanjäsenistä, joita ei kukaan ollut nähnyt.

Kunnallishallitukset kieltäytyivät aluksi maksamasta noita sairaaloitten laskuja, mutta kun komissareilta saapui uhkauskirjeitä, niin rahat maksettiin polisille. Ja potilaat, joilla ei ollut parantumisen toivoa, passitettiin kyliin.

Kylissä he eivät kuitenkaan pysyneet, vaan alkoivat samana päivänä palata kaupunkiin.

Niin syntyi erityinen kansanvaellus: yksi joukko matkusti pakollisesti kyliin, toinen vapaaehtoisesti kaupunkiin. Muutamat olivat aina pari vuotta matkalla.

Parin vuoden päästä julistettiin senatin selitys, ettei raajarikkoisia saa pakollisesti kirjoittaa kuntain jäseniksi eikä sairaalan velkaa vaatia kunnalta semmoisista pakollisista jäsenistä, jotka eivät ennen sairauttaan ole asuneet kunnan rajain sisällä. Nyt kunnat vapautettiin venäläisistä raajarikkoisista ja heidän hoitokustannuksensa maksettiin laskujen mukaan kunnille takaisin. Muutoksen olivat saaneet aikaan Inkerinmaan kunnat, joissa Pietarista ulosajettujen »sotilaitten jälkeläisten» tulva oli kaikkein suurin.

Nekään venäläiset siirtolaiset, jotka kykenivät työtä tekemään ja sentähden jätettiin kuntain jäseniksi, eivät kaikki olleet pysyviä. Silloin kansa yleisesti vastusti kuntain yhdistämisestä johtuneita korkeita henkimaksuja. Ainakin puolet maksajista pysyivät lakossa, ja kun ei heillä ollut mitään kiinteimistöä ja itse asuivat ulkopuolella kunnan rajoja, niin oli maksun saavuttaminen mahdotonta. Sakkolaisten kukistamiseksi määräsi lääninhallitus, että jokainen kunnanjäsen, joka ei ole suorittanut henkimaksuaan

kahden viikon kuluttua siitä lähtien, kun kunnallishallitus on ilmoittanut hänen nimensä kolmesti virallisessa lehdessä, passitetaan Siperian siirtoloihin. Nyt virolaiset alistuivat maksuvaatimukseen, mutta eivät venäläiset. He uskoivat vieläkin, että heidän säätynsä etuoikeudet ovat voimassa ja että saksalainen kaupungineuvosto omasta aloitteestaan ajaa vihatuita venäläisiä kyliin. Ja niin lääninhallituksen lopulta täytyi passittaa omat suosikkinsa Virosta parempiin paikkoihin. Venäläisten siirtämishankkeet Viroon jäivät näin onnistumatta.

X. Venäläistyttämisen sanomalehdet.

Vanhin venäläisistä sanomalehdistä on »Rishskij Vestnik» Riiassa. Aikoinaan se perustettiin venäläisten etuja valvomaan, ja se on ainakin nauttinut valtioapua. Lehden toimittajat Tseshihin ja Vidvitskij olivat tarmokkaita taantumusmiehiä. Vuoteen 1886 saakka oli »R. V.» lättäläisille ja virolaisille ystävällinen ja moitti yksinomaan saksalaisia ja heidän etuoikeuksiaan. Venäläistyttämisaikakautena se antoi paronein

pysyä rauhassa, mutta maalasi kaikkea, mikä ei ollut »tosivenäläistä», keisarikunnalle vaaralliseksi. Yleisesti lehti oli venäläistyttäjain päääänenkannattajana vuoteen 1906, jolloin joutui erään Shutoffin omaisuudeksi ja luultavasti menetti valtioapunsa.

Tallinnaan perustivat venäläistyttäjät sanomalehden »Kolovan». Sen nimen sanottiin olleen muinaisaikainen venäjänkielinen nimitys Tallinnalle. Mutta lehti lakkasi pian ilmestymästä, kenties toimituksessa sattuneitten rettelöiden tähden tai siitä syystä, että virolaiset sanomalehdet selittivät ettei »Kolovan», mistä venäläisten sadut kertovat, ole mitään muuta kuin virolaisten »Kalevan» kaupunki. Sen sijaan perustettiin kuitenkin pian uusi lehti »Revelskija Isvestija», ja se ilmestyy vielä nytkin nauttien valtioapua.

Paikalliseen väestöön eivät nuo lehdet, varsinkaan viimeksi mainittu, ole mitään vaikutusta tehneet. Tilaajia oli niillä vähän tai ei ollenkaan, sillä venäläiset itse lukevat pääkaupungin lehtiä. Venäläistyttämislehtiä jaettiin ilmaiseksi virkamiehille, papeille y. m.

Tartossakin alkoi ilmestyä venäjänkielinen sanomalehti, mutta sen perustaminen oli toista laatua. Virolainen sanomalehtimies A. Grenz-

stein selitti omassa »Olevik»-Lehdessään, että jos hallitus virolaisilta nimenomaan vaati venäjänkielen taitoa, niin olemme vastustamiseen liian heikkoja ja parasta on niin ollen kaikin keinoin oppia venäjätä ymmärtämään, mutta sen ohella tulee säilyttää oma viron kielemme. Ja hänen lehdessään ilmestyi joka numerossa venäjänkielinen palsta, varustettuna korkomerkeillä ja selityksillä.

Yritys miellytti kansaa ja sen johdosta Grenzsteinin aloitteesta julaistiin pientä helposti ymmärrettävää sanomalehteä »Derptsij Listok». Mutta venäläistyttämisen virkamiehiä ei Grenzsteinin yritys miellyttänyt. He eivät tahtoneet kasvattaa virolaisia, jotka osaavat puhua myöskin venäjätä, vaan venäläisiä, jotka eivät ymmärrä viron kieltä. Pakosta Grenzsteinin täytyi myöä lehtensä riikalaisille kauppiaille, jotka sen julkaisivat aluksi »Pribaltiskij Listok» ja myöhemmin »Pribaltiskij Kraj» nimellisenä. Riiassa lehti oli juutalais-saksalaismielinen.

Enin edisti venäläistyttämistä venäjänkielisen sanomalehdistön alalla kuitenkin Tallinnassa virallisen läänin lehden ei-virallinen osa vv. 1887—1890. Se »osa» ilmestyi isona viikko-lehtenä ja sen toimittajana oli vapaamielinen ja ahkera nuori virkamies Harusin. Hänen leh-

dessään painettiin venäjäksi kaikki, mitä vain Viron sanomalehdissä pääsi ilmestymään paronien vääryyksistä ja kansan kärsimyksistä. Sitä paitsi hän julkaisi paronien vanhempia konnantoita läänin arkiston asiakirjain mukaan. Eri-tyistä huomiota herätti pitkä selonteko virolais-ten kapinasta paroneja vastaan, n. s. »Mahtran sodasta» v. 1857 sota-oikeuden pöytäkirjojen mu-kaan. Siinä näytettiin, että syypäät kapinaan olivat itse paronit, jotka ärsyttivät talonpoikia vääryyksillä ja valehtelivat hallitukselle. Haru-sinin lehti kävi virolaisille niin rakkaaksi, että joka kerta, kun virallinen lehti tuli, ukot kokoon-tuivat kunnantaloon ja pyysivät kirjuria luke-maan heille virokseksi virallisen lehden Harusinin osaa. Paronit olivat raivoissaan ja huhujen mu-kaan he nostivat Pietarissa kymmeniä kanteita Harusinia vastaan. Omituinen sanomalehtimies kuoli äkkiä ja sen jälkeen myös läänin lehden ei-virallinen osa lakkautettiin.

Rekordin venäläistyttämiskiihkossa otti vi-ronkielinen sanomalehti »Valgus» Tallinnassa. Sen toimittaja Jakob Kõrv oli aluksi sosialisti, mutta kilpaili ilman tuloksia »Virulane»-lehden kanssa. Venäläistyttämisa-jan alussa hän yht-äkkiä alkoi ylistää virkamiesten toimenpiteitä ja oikeauskoisuutta. Hänen vaikutuksestaan

»Virulane» lakkautettiin ja sen toimittaja passi-
tettiin Moskovaan.

Körvin ehdotukset venäläistyttämisen edis-
tämiseksi olivat mitä hurjinta laatua. Hän esim.
neuvoi, että luterilainen uskonnonopetus kou-
luissa tulee asettaa oikeauskoisten valvonnan
alaiseksi, että virolaisia ja lättiläisiä sanoma-
lehtiä täytyy pakoittaa ilmestymään venäläisillä
kirjaimilla painettuina. Hän itse on kuitenkin
luterilainen ja »Valgus»-lehti ilmestyi loppuunsa
asti virolaisilla kirjaimilla.

Kun Riian ritaristo lahjoitti tri. J. Hurtille
Viron kansanrunojen keräämistä varten pienen
summan rahaa, niin Körv kirjoitti: »kyllä paro-
nit tietävät, kuka on heidän kätyrinsä», ja neu-
voi, että hallitus pakottaisi Hurtia julkaisemaan
runokokoelmansa venäjänkielisenä käännöksenä.
— Vironkielen vastaisen agiteerauksensa joh-
dosta poisti virolainen kirjallisuuden seura hänet
jäsenluettelostaan, mutta Riian kuvernööri ni-
mitti Körvin uudestaan seuran jäseneksi ja sen
jälkeen ministeri hajoitti seuran.

Hauska oli hänen oikeusjuttunsa pastori
Grohmannin herjauksesta. »Valgus» kertoi näet
Grohmannin keskeyttäneen lapsenkastajaisme-
not siitä syystä, että hän muka oli huomannut
pyyhinliinan reunassa venäjänkielisiä kirjaimia.

Oikeudessa pastori puolusti itseänsä venäjäksi, mutta Kõrv puhui — saksaa, sillä venäjän kieltä hän ei ymmärrä vielä nytkään. Kõrv tuomittiin valheestaan vankeuteen, mutta vankeudesta palattuaan hän sai vastaanottaa kunniaporvarin todistuksen ja kunniamitalin.

Nauttien suurta apurahaa Kõrv tuli rikkaaksi. Hänellä on Tallinnassa kaksi isoa taloa ja laaja tila Inkerinmaalla. V. 1906 hän luopui sanomalehden toimituksesta ja oli ensimmäisen valtakunnan duuman vaaleissa — saksalaisten ehdokkaana. Hän kirosi puheissaan kaikkea venäläistyttämistä, mutta ei saavuttanut kannatusta. Toisen duuman vaaleissa Kõrv kosiskeli sosialisteja, mutta taasen ilman tulosta. Nyt kerrotaan, että hän on solminut uudestaan ystävyyttä tosivenäläisten kanssa.

XI. Venäläisiä mahtimiehiä.

Niinkuin sanottu, olivat talonpoikaiskomissarit todellisia mahtimiehiä. Toimintavalta oli heillä laaja, mutta edesvastuuta ei lainkaan. Läänin pääkaupungissa oli kyllä erityinen talonpoikaiskomissioni, jolle sai komissarien väärinkäytöksistä tehdä valituksen, mutta talonpojat

eivät tietäneet, missä komissioni sijaitsi ja kutka olivat sen jäseninä. Niin ei ole komissarien menettelystä ainoatakaan valitusta talonpoikien taholta tehty.

Tallinnan komissari Issejeffin kassanvaillinkijutusta on jo kerrottu. Mutta hän ei ollutkaan sillä alalla merkillisin henkilö. Ensimmäinen paikka kuuluu Saaremaan komissari Kassatskille.

Kassatski oli sangen ahkera venäläistyttävä. Kaikki ehdotukset, joita tehtiin komissarien kokouksissa, hän otti hetimiten käytäntöön, Niinpä oli ollut puhetta, että talonpoikia pitäisi pakoittaa rakentamaan jokaiseen yhdistettyyn kuntaan venäläistyttämisen mallikoulu. Ja Kassatski heti kutsui Riiasta rakennusmestareja koulutaloja rakentamaan. Pari kuntaa, joissa työt alkoivat, suostui maksamaan rakennuskulungit, mutta Lümädun kunta, jolla ei ollut rahaa kunnankassassa, alkoi vastustaa.

Komissari Kassatski tahtoi ankaruudella panna talonpoikia käskyjään tottelemaan ja siitä syystä hän määräsi, että kunnanvanhimman täytyy kerätä tarpeelliset rahat pakollisesti myymällä maksun vastustajien omaisuutta. Mutta pian kunnanvanhin ilmoitti komissarille että talonpojat vastustavat hänenkin toimenpiteitensä.

Sillä välin Kassatski oli korotettu maakunnan polisipäälliköksi, korkeimpaan virkaan mikä on Saaremaalla. Nyt oli hänen asiansa lähettää pulassa olevalle kunnanvanhimmalle polisimiehiä avuksi. Kassatski ei sitä kuitenkaan tehnyt, vaan keksi uuden keinon koulutalon kustannusten suorittamiseksi. Hän meni polisimiesseurueensa keralla Kuresaaren kaupungin torille, vaikk'ei hänellä siihen ollutkaan oikeutta, sillä kaupungilla on oma polisilaitoksensa, ja tiedusteli hevostmiehiltä, mistä kunnasta kukin on kotoisin. Lūmadun kunnan asukkailta hän riisti hevoset kärrineen ja vei ne polisin huostaan. Kun hevosia oli jo koottu koko joukko, niin pidettiin huutokauppa ja myötiin ne huokeasta mallikoulun kustannusten suorittamiseksi. Hevosia riistettiin semmoisiltakin henkilöiltä, jotka kotona jo olivat vaaditut rahat maksaneet kunnanvanhimmalle.

Hevosryöstöstä oli Lūmadun kunta kauhuissaan ja raivoissaan. Kaikki syyttivät kunnan virkamiehiä, jotka aluksi olivat pitäneet Kassatskin puolta. Lopuksi kunnanvanhinnan täytyi pyytää Kassatskia saapumaan kunnantalolle rauhoittamaan talonpoikia ja keräämään vielä puuttuvaa osaa rakennuskulunkeja.

Eräänä päivänä maakuntapäällikkö saapuikin

Lüimaduun, mutta kunnantalon lähellä tapahtui maantiellä voimakas räjähdys pari sekuntia aikaisemmin kuin Kassatski oli ehtinyt ajaa siihen paikkaan. Pahantekijät olivat kaivaneet maantien alle kuopan, täyttäneet sen ruudilla, ja sytyttivät Kassatskin saapuessa sytytyslangalla »miinan» palamaan. Mutta huonojen aineitten tähden räjähdys tapahtui varemmin kuin oli aiottu.

Kassatski ajoi heti kaupunkiin ja pyysi sähköteitse Riiasta sotaväkeä talonpoikaiskapinaa kukistamaan. Seuraavana päivänä saapuikin Kuresaareen sotamiehiä ja niiden muassa erityinen sota-oikeus. Viimemainittua Kassatski ei ollut pyytänyt saapumaan, ja niin tapahtui maakunnan päällikön ja sota-oikeuden jäsenten välillä sanakiista. Upseerit olivat kuitenkin tarmokkaita miehiä. He tahtoivat tutkia kapinan syytä ja vaativat Kassatskilta todistuksia hänen aikaisemmista virkapaikoistaan. Todistuksia oli maakuntapäälliköllä kylliksi, mutta kun sota-oikeus niiden mukaan sähköteitse kysyi tietoja Kassatskin toimintatavoista, vastattiin joka taholta, ettei kukaan tunne sen nimistä henkilöä. Nyt pantiinkin syyttäjä itse syytteeseen.

Kassatskin juttua käsiteltiin kauvan ja siinä tehtiin hämmästyttävimpiä paljastuksia Venäjän

byrokratismin alalla kuin ne ovat, joista kirjailija Gogol »Tshitshikoffissaan» kertoo. Saatiin selville, että kuuluisa kommissari ja myöhemmin maakuntapäällikkö ei ollutkaan aatelismies Kassatski, vaan Grodnon läänin talonpoika, joka oli käyttänyt useampia sukunimiä. Ammatiltaan hän oli maamittarin kirjuri. Väärentämällä hän oli tehnyt itselleen monenmoisia todistuksia, m. m. aateliskirjan isä-vainajalleen, mutta erehdyksessä hän oli isänsä korottanut aatelismieheksi vasta silloin, kun tämä oli jo kolme vuotta ollut kuolleena. Hyvillä todistuksillaan siitä että hän muka oli hyvällä menestyksellä venäläistyttänyt liettualaisia, »Kassatski» voitti Itämeren maakuntien venäläistyttäjiin luottamuksen ja sitä luottamusta hän tahtoi tarmollaan vahvistaa. Mutta Lümadun talonpoikien tyhmä pommi teki hänen toiminnastaan lopun.

Tutkimuksen alussa Kassatski oli uhannut että jos häntä ruvetaan rankaisemaan, niin hän tekee Itämerenmaakuntien virkamiehille vaarallisia paljastuksia. Oikeus tuomitsi hänet kuitenkin suureen rangaistukseen, mutta samassa saapui hänelle armahduskirje. Saaremaan talonpojat jo pelkäsivät että hirveä maakuntapäällikkö astuu uudestaan virkaansa, kun sanoma-

lehdet kertoivat huonomaineisen Kassatskin kuolleen äkkiä.

Kassatskin jutun ohella jäi Lümädun kapi-najuttu unohduksiin. Mutta talonpojat eivät saaneet vahingoistaan mitään korvausta ja koulu-talo rakennettiin valmiiksi, vaikk'ei rahaa enää koottu entisellä ankaruudella.

Toinen huomattava mahtimies oli Raplan piirin komissari Paul. Saksankielisestä nimestään huolimatta oli hän synnyltään venäläinen ja poliiselta katsantokannaltaan sosialisti. Mutta hänen toimintatapansa ei muistuttanut maailmanparantajaa, päinvastoin oli hän hirveän ankara virkamies. Jos hän ei kuulunut erääseen tähänasti tuntemattomaan sosialisti-ryhmään, niin on asia käsitettävä niin että hän käytti sosialismia vain venäläistyttämisen apukeinona, niinkuin useat kouluntarkastajatkin.

Kuntain kirjureille hän neuvoi venäjänkielisten sosialististen kirjojen ja lehtien lukemista. Joka ei hänen neuvoaan ottanut huomioon, erotettiin virasta. Luotettavat kirjurit saivat häneltä ulkomaalla painettuja anarkistisia kirjoja ilmaiseksi. Venäjänkielisten kirjojen lukeminen tietysti edisti kirjurien ja heidän puolue-TOVEREITTENSA venäjän kielen taitoa.

Kirjurit ja samoin muut kuntain virkamiehet

jotka kuuluivat komissarin puolueeseen, olivat kaikesta edesvastuusta vapautettuja. Useitten tiedettiin tehneen törkeitä virkavirheitä, mutta komissari ei ottanut valituksia kuullakseen. Eräästä toveristaan hänen täytyi tunnustaa että tämä olisi ansainnut erottamisen, mutta kirjuri pyysi kuitenkin vielä kauvan virassaan, sillä komissari ei löytänyt hänelle sijaista. Kaikki paikan hakijat hän huomasi kelpaamattomiksi. Lopulta kunta pelasti itsensä pulasta niin että se otti naapurikunnan kirjurin itselleen kirjuriksi lisäämällä hänen palkkaansa. Ja niin sosialistinen kirjuri tuli erotetuksi.

Kommissarin kehoituksesta pidettiin Raplan kauppalassa usein venäjäksi anarkistisia luennoita. Luennoitsijoina oli rautatien virkamiehiä Tallinnasta, juutalaisia ylioppilaita y. m. Kuuntelijoille, jotka eivät vielä ymmärtäneet venäjätä, tulkitsivat paikkakuntalais-toverit heti joka lauseen viroksi. Näitä luennoita toimeenpantiin muuallakin, ja ihmiset, jotka kävivät kuuntele-massa, oppivat helposti venäjätä ymmärtämään.

Raplan piirin sosialistiset kirjurit tiesivät paeta jo ennen sotatilan julistusta. Komissari Paul erotettiin virastaan ilman muita seurauksia, sillä hänellä on ollut mahtavia sukulaisia hengellisissä hallintopiireissä.

XII. Venäläistyttämisen tulos.

Kun Itämerenmaakunnissa oli jo yhdeksäntoista vuotta harjoitettu pakollista venäläistytämistä, niin Venäjän hallitus huomasi että sen tulos oli mitättömän pieni. Oikeusistuimien ja virastojen venäläistyttäminen ja siitä seuranneet vaikeudet tekivät venäjänkielen enemmän vihatuksi kuin rakkaaksi. Oikeuskoinen kirkko ollen polikoitsijoitten palveluksessa kadotti kaiken vaikutuksensa. Koulujen arvo aleni tuntuvasti. Keskikoulujen oppilaat kyllä puhuivat venäjätä, mutta sitä he puhuivat silloinkin, kun opetus oli muunkielinen. Ja kansakouluissa, joissa ei oikeastaan mitään muuta opetettu kuin venäjän kieltä, oli sen taito kuitenkin huonompi kuin kaksikymmentä vuotta aikaisemmin. Ainoat paikat, joissa venäläistyttäminen voitti sijaa, olivat salaiset ja julkiset sosialistiset yhdistykset. Virossa sanotaan ivallisesti että sosialistinen luennoitsija insinööri Soloveitshik, joka nykyään on Arkangelissa vankeudessa, on Viron kansalle yksinään opettanut enemmän venäjätä kuin kaikki kansakoulut ja virkamiehet yhteensä. Eikä se olekaan aivan väärin sanottu. Mutta semmoista kielenopetusta ei hallitus ollut

tarkoittanut, vaikka se tapahtuikin virkamiesten suojeluksen alaisena.

Jos pakollinen kansallisuuden-vaihto muissakin maissa on mahdotonta, niin on se Venäjän virkavaltaisessa valtakunnassa kaksinkertaisesti mahdotonta. Virkavaltaiset virkamiehet kyllä noudattavat kaikkia hallituksen käskyjä, mutta ei kukaan heistä välitä siitä edistääkö käsky päämäärää tai vahingoittaako se sitä. Mutta omaa personallista hyötyä etsitään joka askeleella.

Hallituksen menot nousivat venäläistytymisyrityksissä kuitenkin hyvin korkeiksi. Lukuunottamatta polisin ja tuomarien lisäkustannuksia, nimittäin kielenkääntäjäin palkkaa, on yksinomaan venäläistytymistä varten perustettuja virkoja, talonpoikaiskomissareja ja kansakouluntarkastajia, yli 50. Jokainen saa palkka- ja matkarahoja vuodessa keskimäärin 2,500 ruplaa. Jos se raha olisi jaettu kansakouluille niin olisi joka koulu Virossa ja Lätissä saanut lähes 100 ruplaa vuodessa. Kyllä sellainen venäläisiltä saatu apuraha olisi tehnyt venäjän kielen kansalle rakkaammaksi kuin virkamiesten sorto.

Oikeauskoisen kirkon kulungit olivat monta kertaa isommat. Ihmisten houkuttelemisen tuli jo jotain maksamaan, sitä enemmän kirkkojen

rakentaminen. Oikeauskoisia on Itämerenmaakunnissa koko väestöstä noin 7 prosenttia, mutta oikeauskoisten kirkkoja on enemmän kuin luterilaisten. Pysyväisesti on voitettu oikeauskoiselle kirkolle kuitenkin vain pahantekijöitä ja raajarikkoisia. Sen verran kuin uskonvaihtoa tapahtui taloudellisista syistä tai pakosta, on jo nyt lokakuun manifestin nojalla entisiä oikeauskoisia taasen oikeauskoisesta kirkosta poistunut.

1905 julisti Venäjän kansanvalistusministeri selonteon Itämerenmaakunnissa tapahtuneesta kansakoulujen venäläistyttämisestä ja tuomitsi kaikki hallituksen toimenpiteet tässä asiassa, väittäen ettei mitään tulosta ole saavutettu. Se oli venäläistyttämisen lopun alku.

Sen jälkeen saksankieliset sanomalehdet, jotka tässä asiassa kaksikymmentä vuotta olivat vaienneet, selittivät venäjänkielisten kansakoulujen edistävän vain raakuutta ja rikoksellisuutta ja vaativat saksankielisten koulujen perustamista sekä sentähden, että se olisi enemmän oikeutettua, myöskin viron ja lätin kielistä alkeisopetusta kansalle.

Kun niin ollen sekä tähänastinen venäläistyttäjäministeriö että ministeriön vastustajat tässä asiassa, saksalaiset, olivat tuominneet venäläistyttämisen, niin oli selvä, ettei yri-

sestä kärsivä kansakaan tullut sitä tukemaan. »Vapauden» aikaiset kansankokoukset päättivätkin joka taholla, että kansakouluissa tulee hetimiten alkaa opetus kansankielellä. Ja niin tapahtuikin yleisesti sekä Virossa että Lätissä talvella 1905—1906.

Mutta venäläistyttäminen ei ollut vieläköön kokonaan lopussa. Samat hallitusmiehet, jotka tunnustivat venäläistyttämisen vääräksi ja määräsivät sen lakkauttavaksi, antoivat käskyn rangaista »kapinoitsevia kansakoulunopettajia». Ja samat saksalaiset paronit, jotka väittivät kaiken pahan tulevan vaan venäjänkielisistä kouluista, kävivät nyt teloittamaan kansakoulunopettajia, joilla ei ollut muuta rikosta vastattavana kuin että he ilman luvatta olivat vaihtaneet oppikieltä kouluissaan. Ei siitä kukaan välittänyt, että itse hallitus ja saksalaiset olivat heitä siihen tekoon kehoittaneet ja koko kansa oli kehoitukseen yhtynyt.

Kevätlukukaudella 1906 olivat melkein kaikki Itämerenmaakuntain kansakoulut tyhjinä. Mutta jo syksyllä vahvistettiin opettajiksi semmoisia ukkoja, jotka 20 vuotta takaperin olivat venäjän kielen taitamattomuuden tähden erotetut viroistaan. Venäjä ei vielä ole oppikielenä virallisesti lakkautettu, mutta opetusta annetaan tar-

kastajain suostumuksella viron ja lätin kielillä. Kruunun lukioissakin otettiin viron kieli Virossa ja lätin kieli Lätissä yhdeksi oppiaineeksi.

Saksankieliset koulut ovat luvallisia. Niitä kannattamaan muodostui saksalainen koulu-yhtiö, joka on perustanut muutamia keskikouluja ja kansakouluja melkein joka kauppalaan. Yhtiöllä ei näy olevan rahasta puutetta.

Onko nyt venäläistyttäminen loppunut? Sitä on vaikea ennustaa. Se riippuu siitä, kuinka olot Venäjällä muodostuvat. Vielä ovat oikeudet ja virastot venäjänkielisiä, vielä ovat kaikki venäläistyttämisen-virkamiehet viroissaan. Jos taantumus Venäjällä pääsee lopullisesti voitolle, niin on peljättävä, että Itämerenmaakunnissa aloitetaan venäläistyttämisyrittäystä uudestaan ottamatta mitään oppia sen 20-vuotisesta onnistumattomuudesta.

SISÄLLYS:

	Siv.
I. Alkusana	3
II. Venäläistyttämisen mahdollisuudet	5
III. Venäläistyttäminen rautateillä, postitoimistoissa y. m.	9
IV. Koulut	14
V. Venäjänkielinen opetus	25
VI. Kirkko	38
VII. Kunnallishallitus	50
VIII. Tuomioistuimet	63
IX. Venäläiset siirtolaiset	67
X. Venäläistyttämisen sanomalehdet	73
XI. Venäläisiä mahtimiehiä	78
XII. Venäläistyttämisen tulos	85

ESTICA

A-14583

32648

Бинта 1 mk.